

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia, valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia ja tulotietojärjestelmästä annettua lakia.

Esityksellä toteutettaisiin pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutetaan Kansaneläkelaitoksen hallinnon osalta parlamentaarisen työn pohjalta. Tällä esityksellä ehdotetaan tehtäväksi ne parlamentaarisen työryhmän esittämät tarpeelliset muutokset, jotka eivät sisältyneet eduskunnalle keväällä 2024 annettuun hallituksen esitykseen laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 39/2024 vp).

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin tehtäisiin hallituksen kokoonpanoon liittyviä muutoksia. Lakia muutettaisiin myös siten, että Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajan virkaan voitaisiin nimittää vain Suomen kansalainen, lisäksi täsmennettäisiin sitä, miltä osin valtion virkamieslakia sovelletaan Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaan ja johtajiin. Lakiin täsmennettäisiin myös se, miltä osin Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ja hallitus päättäisivät ylimmän johdon virkasuhteeseen liittyvistä asioista.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitos voisi siirtää rutii- niluonteisia avustavia tukitehtäviä yksityiselle taholle. Lisäksi lakiin tehtävillä muutoksilla tarkennettaisiin ja laajennettaisiin Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksia. Lakiin tehtäisiin myös tarpeelliset muutokset päätösten sähköisen tiedoksiantomahdollisuuden laajentamiseksi. Samalla lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen antamasta päätöksestä olisi käytävä ilmi yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtiontalouden tarkastusvirastolle tulisi oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja talouden- hoidon tarkoituksenmukaisuutta, tuloksellisuutta ja laillisuutta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Kansaneläkelaitoksen hallinto.....	5
2.1.1 Hallitus	5
2.1.2 Kansaneläkelaitoksen pääjohtaja ja johtajat.....	6
2.1.2.1 Suomen kansalaisuusvaatimus	6
2.1.2.2 Valtion virkamieslain soveltaminen pääjohtajaan ja johtajiin	7
2.2 Kansaneläkelaitoksen oikeus saada ja käsitellä tietoja	7
2.2.1 Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksien tilanne.....	7
2.3 Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle	8
2.4 Kansaneläkelaitoksen päätöksen sähköinen tiedoksi antaminen.....	9
2.4.1 Digitaalisen viranomaisviestinnän ensisijaisuus	10
2.5 Yhteystietojen ilmoittaminen Kansaneläkelaitoksen päätöksessä	10
2.6 Kansaneläkelaitoksen toiminnan valvonta	11
2.7 Valtiontalouden tarkastusvirasto valvontaviranomaisena	12
3 Tavoitteet	14
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	14
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	14
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	16
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	16
4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	16
4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	16
4.2.4 Vaikutukset yrityksiin	18
4.2.5 Tietosuojavaikutukset	18
4.2.5.1 Tietosuojaperiaatteiden vaatimukset	19
4.2.5.2 Suojatoimet	20
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	21
5.1 Yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä	21
6 Lausuntopalaute	22
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	22
7.1 Laki Kansaneläkelaitoksesta	22
7.2 Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta	32
7.3 Laki tulotietojärjestelmästä	32
8 Voimaantulo	32
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	33
LAKIEHDOTUKSET	39
Laki Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta	39
Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muuttamisesta	42
Laki tulotietojärjestelmästä	43
LIITTEET	45
RINNAKKAISTEKSTIT	45
Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta.....	45
Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muuttamisesta	53

Laki tulotietojärjestelmästä	56
------------------------------------	----

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) muuttamisesta. Hallitusohjelman mukaan muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia Kansaneläkelaitoksen hallinnon osalta parlamentaarisen työryhmän ehdotusten pohjalta.

Kansaneläkelaitoksen valtuutetut asettivat helmikuussa 2018 asiantuntijaryhmän selvittämään Kansaneläkelaitokseen liittyvää lainsäädäntöä, valvontaa, asemaa ja toimivaltasuhteita. Valtuutetuille luovuttamassaan selvityksessä asiantuntijaryhmä otti kantaa muun muassa Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien nimittämiseen sekä Kansaneläkelaitoksen hallituksen kokoonpanoon ja tehtäviin. Valtuutetut esittivät parlamentaarisen työryhmän asettamista asian jatkotyöstämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 19.2.2021 parlamentaarisen työryhmän selvittämään Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita. Hankkeen (STM042:00/2021) tehtävänä oli tehdä ehdotukset Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevien säännösten täsmentämiseksi ja Kansaneläkelaitoksen toimialalla toimivien ministeriöiden ohjauksen vahvistamiseksi, ottaen erityisesti huomioon IT-alan kansalliset kehittämistarpeet sekä arvioida tarpeet ja tehdä mahdolliset ehdotukset Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistamiseksi. Työryhmä ehdotti loppuraportissaan useita Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevia muutoksia ja muun muassa sitä, että valtioneuvoston tarkastusvirastolle (VTV) annetaan oikeus suorittaa Kansaneläkelaitokseen kohdistuvaa ulkoista ja riippumatonta tarkastusta.

Työryhmän työn valmistuttua Kansaneläkelaitoksen hallintoa koskevien muutosten valmistelua jatkettiin sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa. Ensimmäinen osa työryhmän tekemistä muutosehdotuksista toteutettiin hankkeessa STM024:00/2023 valmistellun hallituksen esityksen (HE 39/2024 vp) pohjalta. Lait tulivat voimaan 1.7.2024. Nyt käsillä olevassa esityksessä esitetään tehtäväksi ne parlamentaarisen työryhmän esittämät tarpeelliset muutokset, jotka eivät sisältyneet edellä mainittuun esitykseen laeiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi eräitä Kansaneläkelaitoksen aloitteeseen perustuvia muutoksia Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja tehtäviä koskevien säännösten ajantasaistamiseksi ja täsmentämiseksi, Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksien laajentamiseksi ja tarkentamiseksi, sekä päätösten sähköisen tiedoksiantomahdollisuuden laajentamiseksi.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Asian valmisteluun on osallistunut Kansaneläkelaitos ja valtioneuvoston tarkastusvirasto. Esityksestä on kuultu valtiovarainministeriötä ja verohallinnon tulorekisteriyksikköä.

Esityksen valmisteluasiakirjat ovat valtioneuvoston hankeikkunan julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM117:00/2023>

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansaneläkelaitoksen hallinto

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 1 §:n mukaan Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka valvonta kuuluu eduskunnan valitsemille valtuutetuille. Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema perustuu perustuslain 36 §:ään, jonka mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin laissa erikseen säädetään. Kansaneläkelaitoksen oman organisaation, valvonnan ja ohjausjärjestelmän kehittämistä on pidetty tarpeellisena laitoksen sisällä sekä Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen asettaman asiantuntijatyöryhmän toimeksiannossa ja kuulemisissa. Työryhmä esitti yksimielisesti sellaisia Kansaneläkelaitoksen hallinnon kehittämistoimia, jotka työryhmän mielestä voitaisiin tehdä välittömästi. Tavoitteeksi asetettiin eri toimielinten aseman selkeyttäminen. Ehdotusten katsottiin vahvistavan Kansaneläkelaitoksen hallituksen asemaa. Lisäksi Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittänyt parlamentaarinen työryhmä antoi yksimieliset kannanotot Kansaneläkelaitoksen hallituksen tehtäviä, pääjohtajia ja johtajia, Kansaneläkelaitoksen tilintarkastusta sekä Kansaneläkelaitoksen neuvottelukuntaa koskevien säännösten muuttamiseksi. Nämä muutokset toteutettiin 1.7.2024 voimaan tulleilla lainmuutoksilla. Osa parlamentaarisen työryhmän esittämistä muutoksista jäi toteutettavaksi seuraavan Kansaneläkelaitosta koskevan lainmuutoshankkeen yhteydessä.

2.1.1 Hallitus

Kansaneläkelaitoksen hallituksella on yleistoimivalta johtaa ja kehittää laitoksen toimintaa. Hallitus vastaa laitoksen toiminnan kannalta kaikkien strategisesti tärkeiden päätösten sekä toiminnan kehittämistä koskevien linjausten tekemisestä. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 7 §:ssä on esimerkinomainen luettelo hallituksen päätettäväksi kuuluvista keskeisistä tehtävistä.

Voimassa oleva Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan hallituksessa on enintään kymmenen jäsentä, jotka valtuutetut määräävät. Hallituksen toimikausi on kolme vuotta. Jos hallituksen jäsenen tehtävä tulee avoimeksi kesken toimikauden, hänen tilalleen on jäljellä olevan toimikauden ajaksi määrättävä uusi jäsen. Valtuutetut määräävät hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan hallituksen jäseniä määrättäessä on otettava huomioon sosiaaliturvan, johtamisen, hallinnon sekä talous- ja sijoitustoiminnan asiantuntemus. Hallituksen jäsenistä yksi on sosiaali- ja terveysministeriön, yksi työnantajakeskusjärjestöjen, yksi palkansaajakeskusjärjestöjen ja yksi maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestöjen edustaja.

Eduskunnan valtuutettujen vuonna 2018 asettama työryhmä totesi, että hallituksen nimittämisessä valtuutettujen valtaa on rajattu kiintiömällä paikkoja muun muassa etujärjestöille. Työryhmä katsoi tämän soveltuvan huonosti valtuutettujen toimivaltaan ja valvontatehtävään ja se piti nykytilanteessa vain sosiaali- ja terveysministeriön kiintiöpaikkaa perusteltuna. Työryhmä totesi, että hallituksen jäsenillä pitää kuitenkin olla sellaista toisiaan täydentävää osaamista, joka varmistaa hallituksen asiantuntemuksen.

Tässä tarkoituksessa valtuutettujen asettama työryhmä ehdotti, että hallituksen kokoonpanoa koskevaa säännöstä täydennetään eräiden yhteiskunnan alueiden tuntemuksella. Lisäksi valtuutettujen liikkumavaran lisäämiseksi ehdotettiin, että Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muutoksen perusteluihin kirjataan tarve valita hallitukseen yhteiskunnan muutostarpeita, eri

elämänolosuhteita ja Kansaneläkelaitoksen palveluja paljon tarvitsevien asemaa tuntevia jäseniä. Näin valtuutetuille jää mahdollisuus arvioida, mikä on paras tapa toteuttaa tämä.

Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittäneessä parlamentaarisessa työryhmässä ei löydetty yhteisymmärrystä Kelan hallituksen kokoonpanosta. Työryhmässä oli tiin yksimielisiä siitä, että hallituksen jäseniä määrättäessä olisi otettava huomioon sosiaaliturvan, johtamisen, hallinnon, talous- ja sijoitustoiminnan sekä julkisen tietohallinnon asiantuntemus. Näistä julkisen tietohallinnon asiantuntemus olisi uusi edellytys. Työryhmässä ei päästy yhteisymmärrykseen muista Kelan hallituksen kokoonpanoa koskevista muutoksista. Työryhmän enemmistö piti tärkeänä, että työ- ja yrityselämän olosuhteiden sekä vakuutettujen asiantuntemus hallituksessa säilytettäisiin. Lisäksi parlamentaarinen työryhmä esitti hallituksen jäsenen toimikauden pituuden tarkastelua.

2.1.2 Kansaneläkelaitoksen pääjohtaja ja johtajat

2.1.2.1 Suomen kansalaisuusvaatimus

Perustuslain 125 §:n mukaan lailla voidaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Sanonnalla ”määrätty” julkinen virka tai tehtävä on ilmaistu periaate, jonka mukaan kansalaisuusvaatimuksia tulisi asettaa vain rajoitetusti ja perustellusta syystä (HE 1/1998 vp, s. 180).

Suomen kansalaisuutta koskeva vaatimus täyttyy kuten myös silloin, kun henkilöllä on lisäksi yhden tai useamman muun valtion kansalaisuus.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 6/2008 vp on todettu, että perustuslaki ei ehdottomasti edellytä julkisen vallan käyttämistä koskevien tehtävien rajaamista vain Suomen viranomaisten (PeVL 56/2006 vp, s. 3, PeVL 44/2002 vp, s. 2—3) tai Suomen kansalaisten piiriin (PeVL 40/2000 vp, s. 3/I).

Valtion virkamieslain (750/1994) 7§:ssä on säädetty niistä viroista, joihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Suomen kansalaisuutta edellytetään valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon ylimmissä johtamisviroissa samoin kuin viroissa, joihin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä tai jotka ovat merkittäviä yleisen turvallisuuden kannalta. Lisäksi Suomen kansalaisuus on edellytyksenä myös laissa määriteltävissä sellaisissa viroissa, joita hoitava saa salassa pidettäviä ja tietoturvallisuusluokiteltavia tietoja, joiden oikeudeton käyttö, luovuttaminen ja muu käsittely voi vaarantaa keskeisiä yleisiä etuja. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin salassa pidettäviä asiakirjoja koskevat säännökset huomioon otettuina kysymys on Suomen kansainvälisten suhteiden suojaamisesta, tietoturvallisuuden ja muiden turvallisuusjärjestelyjen toimivuudesta, väestönsuojelun toteuttamista ja poikkeusoloihin varautumisesta sekä valtion turvallisuuden ja maanpuolustuksen edun suojaamisesta.

Lisäksi Suomen kansalaisuutta edellytetään muun muassa sellaisiin virkoihin, joiden tehtävät liittyvät yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen tai virkatehtäviin kuuluu valmius- ja varautumistehtäviä tai virkoihin, joihin kuuluu tieto- ja kyberturvallisuuteen olennaisesti vaikuttavia tehtäviä. Lisäksi virkamiehellä voi olla pääsy paikkoihin, joita koskevien tietojen paljastaminen tai muu oikeudeton käyttö voi vaarantaa kansallista turvallisuutta ja kansainvälisiä suhteita.

Tällä hetkellä Suomen kansalaisuus ei ole edellytyksenä Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan tai johtajien virkoihin, vaikka nämä virat rinnastuvat valtion virkamieslaissa todettuihin virkoihin.

2.1.2.2 Valtion virkamieslain soveltaminen pääjohtajaan ja johtajiin

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 11 §:n 1 momentin mukaan pääjohtajan ja johtajan palvelussuhteesta Kansaneläkelaitokseen on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion virkamieslaissa (750/1994) säädetään valtion ylimpien virkamiesten vastuusta, erottamisperusteista ja palvelussuhteen ehdoista.

Momentin nykyinen sanamuoto on tulkinnanvarainen. Lain sanamuotoa on tarpeen vielä kehittää niin, että viittaus virkamieslakiin olisi riittävän yksiselitteinen. Lakiin tulee kirjata tarkemmin, miltä osin valtion virkamieslakia sovelletaan Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaan ja johtajiin.

2.2 Kansaneläkelaitoksen oikeus saada ja käsitellä tietoja

2.2.1 Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksien tilanne

Kansaneläkelaitoksen tehtävistä säädetään Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:ssä. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty tiedonsaantioikeuksista näiden tehtävien suorittamiseksi. Sosiaaliturvan toimeenpanoa koskevista tehtävistä ja niitä koskevista tiedonsaantioikeuksista on säädetty etuuksia koskevassa etuuslainsäädännössä.

Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi on säädetty harjoittaa etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevaa tutkimusta sekä laatia tilastoja, arvioita ja ennusteita. Näissä tehtävissään Kansaneläkelaitos tuottaa ajantasaisiin rekisteriaineistoihin pohjautuvaa tietoa yhteiskunnan kehittämisen ja suunnittelun tueksi. Kansaneläkelaitoksen tuottama tieto parantaa päätöksenteon tukena käytettävää tietopohjaa sekä ajantasaisuuden että kattavuuden näkökulmasta. Mainittuihin tarkoituksiin käytetään Kansaneläkelaitoksen rekistereihin sisältyviä henkilötasoisia tietoja.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 3 kohdan perusteella Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on lainsäädännön muutosten vaikutusten arviointi ja seuranta sekä lainmuutoksiin liittyvät selvitystehtävät. Nämä tehtävät, joita Kansaneläkelaitos muun muassa valtioneuvoston toimeksiannosta toteuttaa, ovat usein nopeasti edistettäviä toimenpiteitä. Tietoon perustuva yhteiskunnallinen päätöksenteko edellyttää nopeaan reagointiin kykenevää tiedon tuottamista ja nopeasti saatavilla olevia tietoaineistoja. Nopean tietotuotannon turvaaminen yhteiskunnallisten uudistusten ja sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuden ennakkoinnissa, seurannassa ja valvonnassa edellyttävät sitä, että Kansaneläkelaitoksella on suoraan käytettävissään riittävän kattavat tiedot.

Nykyisen Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos voi sopimuksen perusteella hoitaa muutakin sosiaaliturvan toimeenpanoa sekä muita palveluja. Lain esitöiden perusteella (HE 10/2001vp, s. 17) Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on esimerkiksi osallistua kehittyviin palvelumuotoihin ja niitä koskeviin kokeiluihin. Esitöiden mukaan Kansaneläkelaitoksen tulee monipuolistaa omia palvelutapojaan. Nykyisiä Kansaneläkelaitoksen sopimuksen perusteella hoitamia palveluja ovat eläkepalvelu, etuuksien toimeenpano Ahvenanmaan maakunnan puolesta, yhteispalvelut ja Findynet Osuuskunnan toimintaan osallistuminen. Mainittuihin tarkoituksiin käytetään Kansaneläkelaitoksen rekisteriin sisältyvää henkilötasoisia tietoja.

Henkilötietojen käsittelystä yllä mainittuihin Kansaneläkelaitoksen lakisääteisiin tehtäviin tulisi säätää lailla. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia tulisi laajentaa vastaamaan

paremmin Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaisia tehtäviä ja tehtävistä johtuvia velvoitteita.

2.3 Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvaa koskevista tehtävistä säädetään eri laeissa. Kansaneläkelaitos hoitaa näihin tehtäviin liittyvät ydintehtävät itse. Tällaisia ovat muun muassa sellaiset tehtävät, joissa tehdään asiakkaiden etuuksia tai velvollisuuksia koskevia ratkaisuja. Sosiaaliturvaan liittyvät Kansaneläkelaitoksen ydintehtävät ovat julkisen vallan käyttöä.

Ydintehtäviensä ohella Kansaneläkelaitoksella tulisi olla mahdollisuus teettää ydintehtäviinsä liittyviä rutiininluonteisia tai teknisiä avustustehtäviä yksityisillä tahoilla. Tällaisia avustavia tehtäviä ovat muun muassa Kansaneläkelaitoksen asiakkaiden lähettämien hakemusten ja muiden asiakirjojen avaaminen, lajittelu, tallennus sekä päätösten ja asiakirjojen tulostus.

Kansaneläkelaitos hoitaa itse sille saapuneiden kirjeiden avaamisen, lajittelun, tallennuksen sekä päätösten tulostuksen ja postituksen. Tallentamisella tarkoitetaan paperilla saapuneen asiakirjan saattamista sähköiseen muotoon lukemalla se optisesti, skannaamalla tai tallentamalla tiedot Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin. Saapuvien ja lähetettyjen kirjeiden määrät ovat koko ajan laskeneet asiakkaiden siirtyessä käyttämään sähköistä asiointia, mutta määrät ovat edelleen huomattavia.

Kirjeiden lähettäminen

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
M €/vuosi	10	10,9	15	14,6	13,06	12,31
Mkpl/vuosi	15,1	14,8	15,1	14,4	12,5	10,11

Koneellisesti avattujen kirjeiden määrä

	2021	2022	2023	2024
kpl/vuosi	1 103 450	998 877	884 306	796 963

Skannatut ja indeksoidut asiakirja

	2021	2022	2023	2024
kpl/vuosi	5 970 676	5 608 255	4 624 707	4 353 418

Kansaneläkelaitoksen tulisi jatkossa pystyä teettämään henkilö- ja yhteisöasiakkaiden lähettämien hakemusten ja asiakirjojen avaamiseen, lajitteluun ja tekniseen tallentamiseen liittyviä tehtäviä toimeksiantoina yksityisillä tahoilla. Myös asiakkaille lähetettävien asiakirjojen tulostaminen ja kuorittaminen tulisi olla tarvittaessa mahdollista teettää yksityisellä taholla.

Nykyisten kuoritus- ja tulostuslaitteiden sopimukset ovat päättymässä ja laitteiden uusinta edellyttäisi mittavia uusinwestointeja. Paperitulostuksen ja skannauksen tarve on ollut vähenemässä ja toisaalta Kansaneläkelaitoksen toimintaan on kohdistettu tuottavuus- ja tehostamispaineita, jotka edellyttävät myös eri tuotantotapojen vertailua kustannustehokkuuden varmistamiseksi. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on ollut tarvetta joissain poikkeuksellisissa häiriötilanteissa osata palveluja ulkopuoliselta toimijalta palvelun turvaamiseksi.

Edellä mainitut tehtävät ovat perustuslain 124 §:n mukaisia julkisia hallintotehtäviä. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi, eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Oikeudesta siirtää tehtäviä yksityiselle taholle ei ole säädetty Kansaneläkelaitosta koskevassa lainsäädännössä. Skannattavat ja asiakkaalle lähetettävät päätökset sisältävät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisia salassa pidettäviä tietoja. Ne sisältävät myös Euroopan parlamentin ja neuvoston (EU 2016/679) luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun asetuksen (jäljempänä tietosuojasetus) 9 artiklan mukaisia erityisiä henkilötietoryhmiä ja valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisina pidettäviä tietoja.

2.4 Kansaneläkelaitoksen päätöksen sähköinen tiedoksi antaminen

Hallintopäätöksen ja muun asiakirjan tiedoksiannosta säädetään hallintolain (434/2003) 9 luvussa. Tavallinen tiedoksianto toimitetaan hallintolain 59 §:n mukaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 19 §:n mukaan tavallinen tiedoksianto voidaan toteuttaa myös sähköisenä viestinä henkilön suostumuksella. Tavallisella kirjeellä tiedoksi annettavissa olevat asiakirjat voidaan antaa tiedoksi tavallisella sähköisellä tiedoksiannolla (HE111/2010).

Todisteellinen tiedoksianto toimitetaan hallintolain 60 §:n mukaan pääsääntöisesti postitse saantitodistusta vastaan. Tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Velvoittavana päätöksenä ei pidetä esimerkiksi jonkin tuen tai avustuksen myöntävää päätöstä (HE 72/2002). Etuuspäätökset voidaan siten antaa tiedoksi tavallisella kirjeellä tai tavallisella sähköisellä tiedoksiannolla.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 20 a §:n perusteella Kansaneläkelaitoksen etuutta koskevat päätökset lähetetään postitse kirjeellä tavallisena tiedoksiantona. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Lisäksi päätökset voidaan antaa tiedoksi vastaanottajalle myös tavallisena sähköisenä tiedoksiantona, jos hän on antanut tähän nimenomaisen suostumuksensa. Suostumukseksi ei voida katsoa riittävän pelkästään se, että asianosainen on itse pannut asian vireille sähköisesti. Edellä todettu nimenomaisen suostumuksen vaatimus poikkeaa yleisestä vakiintuneesta käytännöstä, jonka mukaan esimerkiksi vain se, että henkilö ilmoittaa sähköisen yhteystietonsa laittaessaan asian vireille, voi olla yleislaissa tarkoitettu suostumus päätöksen sähköiseen tiedoksiantoon. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain mukaan sähköisesti tiedoksi annettu päätös katsotaan annetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Suostumuksen muotovaatimuksesta luopuminen mahdollistaisi sähköisten tiedoksiantojen laajentamisen ainakin niille asiakkaille, jotka jo muutoinkin asioivat Kansaneläkelaitoksen sähköisessä asiointipalvelussa (OmaKela). Kansaneläkelaitos toimitti vuonna 2023 asiakkailleen yli 12,5 miljoonaa kirjettä, joista noin 2 miljoonaa toimitettiin sähköisesti. Sähköisen toimitustavan oli vuoden 2023 lopussa valinnut vajaa 550 000 kansalaista. Jos sähköisen toimitustavan valinneiden määrää saataisiin oleellisesti kasvatettua, myös sähköisesti toimitettujen asiakirjojen määrää saataisiin nostettua oleellisesti, mikä merkitsisi huomattavien säästöjen aikaansaamista Kansaneläkelaitoksen toimintamenoissa.

2.4.1 Digitaalisen viranomaisviestinnän ensisijaisuus

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että Suomi siirtyy asteittain digitaalisten palveluiden ensisijaisuuteen viranomaisasiointikanavana. Hallituskauden aikana kehitystyö aloitetaan koskien ensisijaisesti digitaalista viranomaisviestintää, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan viranomaisten kansalaisille toimittavia tiedoksiantoja. Tavoitteena on, että tarvittavat lainsäädäntömuutokset tulisivat voimaan siten, että ne mahdollistavat digitaalisen viranomaisviestinnän ensisijaisuuden ja sitä kautta syntyvien kustannussäästöjen toteutumisen vuoden 2026 alusta lukien.

Edellä kerrotun, sähköistä tiedoksiantoa koskevan uuden sääntelykokonaisuuden soveltaminen tulevaisuudessa edellyttää Kansaneläkelaitosta koskevan erityissääntelyn muuttamista. Muutoksen jälkeen Kansaneläkelaitos voisi muiden toimijoiden tavoin pääsääntöisesti soveltaa sähköiseen tiedoksiantoon liittyvää yleissääntelyä.

2.5 Yhteystietojen ilmoittaminen Kansaneläkelaitoksen päätöksessä

Hallintolain 44 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan päätöksestä on selvästi käytävä ilmi sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 72/2002 vp) todetaan, että säännöksessä tarkoitettuna henkilönä olisi luontevinta mainita päätöksen tekijä tai muu asian ratkaisemiseen osallistunut. Hallituksen esityksen mukaan tällainen henkilö voisi olla myös esittelijä, jonka ehdotuksesta päätös on tehty. Jos asian ratkaisemiseen osallistuneita henkilöitä on useita, päätöksessä voitaisiin mainita yksi heistä.

Vallitsevan pitkäaikaisen käytännön mukaan Kansaneläkelaitoksen päätökseen merkitään koneellisesti allekirjoituksena päätöksen tehneen etuuskäsittelijän nimi. Lisäksi päätöksessä ilmoitetaan Kansaneläkelaitoksen neuvontapalvelun yhteystiedot, josta asianosainen voi halutessaan kysyä lisätietoja päätöksestä. Neuvontapalvelussa tiedusteluihin vastaa joku neuvontapalvelun työntekijöistä. Asianosaisten tiedustelupyynnöt eivät siis suoraan ohjaudu päätöksen tehneelle etuuskäsittelijälle, mutta neuvontapalveluun on mahdollista jättää etuuspäätöksen tehneelle

henkilölle soittopyyntö. Päätöstä tehtäessä ei myöskään ole tiedossa, kuka neuvontapalvelun työntekijöistä tiedusteluun vastaa, joten päätöksestä ei ilmene sen henkilön nimi, jolta lisätietoja päätöksestä voi kysyä. Kansaneläkelaitoksen käytäntö ei siten tarkkaan ottaen täytä hallintolain 44 §:n 1 momentin 4 kohdassa asetettuja vaatimuksia.

Vastaavanlaiseen menettelyyn myös oikeuskansleri on ottanut kantaa. KEHA-keskuksen päätöksissä lisätietojen antajaksi oli ilmoitettu lisätietoja antava viranomais, mutta päätöksistä puuttuivat sen henkilön yhteystiedot, jolta voidaan pyytää lisätietoja. Oikeuskansleri totesi päätöksessään, että tällainen menettely ei ollut lain mukainen (OKV/273/10/2020).

Hallintolain vaatimus ei ota huomioon Kansaneläkelaitoksen kaltaisen suuren julkisyhteisön toimintaedellytyksiä, organisatorista työnjakoa, eikä vakiintuneita toimintatapoja. Lisätietojen antajasta ja yhteystietojen ilmoittamisesta olisi hyvä säätää tavalla, joka ottaa huomioon Kansaneläkelaitoksen toiminnan erityispiirteet asianosaisen asemaa kuitenkin heikentämättä.

2.6 Kansaneläkelaitoksen toiminnan valvonta

Kansaneläkelaitos (Kela) perustettiin vuonna 1937 toimeenpanemaan kansaneläkettä, joka perustui säästövakuutukseen. 1950 luvulla luovuttiin säästövakuutuksesta ja Kansaneläkelaitos alkoi periä veronluonteisia eläkevakuutusmaksuja. Kansaneläkkeiden jälkeen seuraava Kansaneläkelaitoksen toimeenpantavaksi annettu järjestelmä oli sairausvakuutus vuonna 1964. Kansaneläkelaitoksen tehtävät laajenivat merkittävästi vuosina 1993–1997, kun sille siirrettiin kunnilta ja valtionhallinnolta lähes kaikki sosiaaliavustustyyppiset etuudet.

Kansaneläkelaitos on muuttunut vuosikymmenten varrella eläkevakuutuksen toteuttajasta kaikkien Suomessa asuvien perusturvan takaajaksi. Kanta-palveluiden myötä Kansaneläkelaitos on saanut hoitaakseen myös kansallisia tietojärjestelmäpalveluita. Kansaneläkelaitoksen etuusmenojen rahoitukseen ei enää perustu pääosin vakuutetuilta kerättäviin maksuihin. Valtion osuus Kansaneläkelaitoksen toiminnan rahoituksesta vuonna 2024 oli 75 %.

Kansaneläkelaitoksen tehtävien ja rahoituksen muutokset ovat nostaneet esille kysymyksen Kansaneläkelaitokseen kohdistuvan valvonnan uudistamisen tarpeesta.

Perustuslain mukaan Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka valvonta kuuluu eduskunnan valitsemille valtuutetuille. Perustuslain säännöksellä ja muodostuneella valtiosääntökäytännöllä Kansaneläkelaitos on kytketty eduskunnan vaikutusvallan piiriin.

Perustuslain 36 §:n mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Valtuutettujen tehtävänä on valvoa Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa siten, että Kansaneläkelaitoksen palvelujen laatu ja saatavuus otetaan huomioon. Valtuutettujen tehtävänä on valvoa kaikkea Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Valtuutetut antavat vuosittain toiminnastaan kertomuksen eduskunnalle. Valtuutettujen valvontavallan on katsottu sulkevan pois tai rajoittavan valtion muiden toimielinten mahdollisuuksia puuttua Kansaneläkelaitoksen toimintaan.

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi Kansaneläkelaitos on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Esimerkiksi valtiovarainministeriön sitovan ohjauksen ulottaminen Kansaneläkelaitokseen olisi perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaan edellyttänyt perustuslain säätämisjärjestystä (PeVL 46/2010 vp, s. 4).

Nykyisin valtiontalouden tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa Kansaneläkelaitosta. Kun tarkastusvirastoa koskevaa lakia uudistettiin, valvontasuhteiden muutoksia ei katsottu voitavan tehdä, koska Kansaneläkelaitos on eduskunnan vastattavana oleva laitos ja muutos olisi edellyttänyt puuttumista laitoksen valvontajärjestelmään. Hallituksen esityksessä HE 39/2000 vp, joka koski valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevan lain säätämistä todettiin, että tätä tilannetta ei voitu pitää valtiontalouden hoidon ja ohjauksen kannalta tyydyttävänä ja hallitus piti tärkeänä erillisen selvityksen käynnistämistä siitä, onko Kansaneläkelaitoksen toiminta ja miltä osin saatettava valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen piiriin.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisussa 1/2016 eduskunnan erityisen valvontasuhteen säilyttäminen Kelaan on nähty tärkeäksi viimeaikaisen kehityksen vuoksi. Kansaneläkelaitoksen tehtäviä on jatkuvasti lisätty ja samalla sen merkitys välillisen julkishallinnon yksikkönä on kasvanut. Samalla valtio on joutunut lisääntyvässä määrin osallistumaan budjettirahoituksella Kansaneläkelaitoksen menoihin. Jotta eduskunnan budjettivalvontavalta toteutuisi nykyistä täysimääräisemmin suhteessa Kansaneläkelaitokseen, julkaisussa ehdotettiin selvittäväksi, pitäisikö valtiontalouden tarkastusviraston valvontavalta ulottaa myös Kansaneläkelaitoksen toimintaan.

Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittäneelle parlamentaariselle työryhmälle toimitetussa asiantuntijalausunnossa (loppuraportti 2022) todetaan Kansaneläkelaitokseen kohdistuvassa tarkastuksessa olevan yksi olennainen aukkokohta, nimittäin Kansaneläkelaitoksen tuloksellisuuden kohdistuva riippumaton ulkoinen tarkastus. Kansaneläkelaitos on saanut uusia tehtäviä, jotka liittyvät etuustoiminnan lisäksi muun muassa palvelutoimintoihin, etuustietojen ja potilastietojen sähköiseen rekisterinpitoon ja tiedonhallintaan. Näihin edellä mainittuihin tehtävien toimeenpanoon ja kehittämistoimintoihin kohdistuu uudenlaista ja laajentunutta tiedontarvetta. Asiantuntijalausunnon mukaan ajankohtainen voimakas ja kiireellinenkin tietotarve kohdistuu sosiaaliturvauudistukseen ja sen yhteydessä etuusjärjestelmien toimivuuteen ja kannustavuuteen.

Parlamentaarinen työryhmä esitti, että valtiontalouden tarkastusvirastolle (VTV) annetaan oikeus suorittaa Kansaneläkelaitokseen kohdistuvaa ulkoista ja riippumatonta tarkastusta. VTV:n tehtävä koskisi lähinnä Kansaneläkelaitoksen toimintojen tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden sekä vaikuttavuuden tarkastusta.

Lausunnossaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (asiassa VN/9256/2023), eduskunnan valtuutetut pitivät tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena, että Kansaneläkelaitoksen toiminta olisi VTV:n tuloksellisuustarkastuksen alaista. Valtuutetut totesivat, että VTV:lle tulisi antaa oikeus Kansaneläkelaitoksen tuloksellisuuden tarkastamiseen, sillä tuloksellisuustarkastuksen ulottaminen Kansaneläkelaitokseen tukisi eduskunnan budjettivaltaa ja tietotarpeita, mikä osaltaan vahvistaisi eduskunnan valvontafunktiota entisestään.

2.7 Valtiontalouden tarkastusvirasto valvontaviranomaisena

Perustuslain 90 §:n 2 momentin mukaan valtion talouden hoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto. Viraston tehtävistä säädetään tarkemmin valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 1 §:n 2 momentissa, jonka mukaan tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion talouden hoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan

vastattavana olevia rahastoja, Suomen Pankkia eikä Kansaneläkelaitosta. Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta valvontansa kohteina olevilta tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot.

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja annetun lain (353/1995) 2 §:n 1 momentin mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa kyseissä laissa tarkoitettuja varainsiirtoja ja niiden käyttöä sekä valvontaa ja tarkastuksen edellyttämässä laajuudessa myös varainsiirron välittäjän, myöntäjän ja saajan tai maksajan taikka sen, jonka käyttöön varainsiirron saaja on siirtänyt saamiaan varoja, taloutta ja toimintaa. Saman lain 5 §:n mukaan tämän lain mukaista valvontaa ja tarkastusta suoritettaessa noudatetaan muutoin, mitä muualla laissa säädetään eduskunnan tarkastusvaliokunnasta ja valtiontalouden tarkastusvirastosta.

Valtiontaloudentarkastusviraston tarkastuksesta on säädetty myös hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 128 §:ssä. Sen mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa hyvinvointialueen ja sen sekä hyvinvointialueiden yhteisessä määräysvallassa olevien yhteisöjen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta valtiolta saadun rahoituksen osalta. Tarkastuksessa noudatetaan, mitä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa säädetään.

Puoluelain (10/1969) 9 e §:n mukaan valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo laissa tarkoitettujen avustuksen käyttöä sekä tukea, vaalikampanjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja tietojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista puolueen, puolueen lähiyhteisön ja avustuspäätöksessä tarkoitettujen yhdistysten toiminnassa. Tässä tehtävässään virasto voi tarkastaa valvottavan tilinpitoa ja varojen käyttöä sekä tarvittaessa kehottaa valvottavaa täyttämään tästä laista johtuvat velvollisuutensa. Valtiontalouden tarkastusviraston suorittamasta valvonnasta säädetään muutoin valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa.

Voimassaolevassa lainsäädännössä valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusten ja siinä käytettävien eri tarkastuslajien sisältöä ei ole kovin yksityiskohtaisesti kuvattu. Tällä on yhteys valtiontalouden tarkastusviraston asemaan riippumattomana tarkastusviranomaisena. Tarkastus ei ole riippumatonta, jos mahdolliset tarkastustoimet ja niiden sisältö on tarkoin rajattu. Esimerkiksi nykyisen perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä HE 1/1998 on perustuslain 90 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todettu riippumattomuudesta seuraavasti: ”Riippumattomuuteen kuuluu muun muassa se, että tarkastusviraston tulee voida suorittaa tehtävänsä riippumattomasti ja puolueettomasti erityisesti suhteessa tarkastettaviin eli lähinnä toimeenpanovaltaan, mutta myös lainsäätäjään ja poliittisiin intressipiireihin. Tarkastusviraston tulee voida itsenäisesti päättää toiminnallisista tavoitteistaan, tarkastustoimintansa kohdentumisesta sekä tarkastusten ajoittamisesta ja suorittamistavasta.”

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain mukaan tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Lisäksi tarkastusten suorittamisen on perustuttava tarkastusviraston vahvistamaan tarkastussuunnitelmaan. Käytännössä tarkastusaiheen vahvistamista valtiontalouden tarkastusviraston tarkastussuunnitelmaan edeltää aina huolellinen suunnittelu- ja arviointivaihe, jossa tarkastellaan mahdollisen tarkastusaiheen merkittävyyttä ja hyödyllisyyttä suhteessa muihin mahdollisiin tarkastusaiheisiin.

Tarkastettaessa toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta tarkastuskriteerit johdetaan ensi sijassa eduskunnan tekemistä päätöksistä eli tarkastettavaa toimintaa koskevasta lainsäädännöstä, talousarviosta ja niiden tausta-aineistosta tai yleisemmin hallintoa koskevasta

lainsäädännöstä, kuten esimerkiksi hallintolaista, talousarviolaista ja julkisuuslaista. Toissijaisesti tarkastuskriteereinä voidaan käyttää tulossopimuksissa, ohjelmatavoitteissa, keskushallinnon ohjeissa tai hyvissä ammatillisissa käytänteissä esitettyjä tavoitteita, jos nämä ovat linjassa eduskunnan päätösten kanssa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto tekee vuosittain tilintarkastuksia, tuloksellisuustarkastuksia, laillisuustarkastuksia ja finanssipolitiikan tarkastusta. Eniten valmistuu tilintarkastuskertomuksia, vuonna 2024 niitä valmistui 69 kappaletta.

Finanssipolitiikan tarkastuksesta annetaan vuosittain 1–3 tarkastuskertomusta, joten tarkastuskertomusten määrällä mitattuna se on pienin tarkastuslaji. Finanssipolitiikan tarkastamisessa kohteena ei ole esimerkiksi yksittäinen julkisoikeudellinen laitos tai tilivirasto, vaan koko valtiontalous.

Tuloksellisuustarkastuksen ja laillisuustarkastuksen kokonaismäärä sekä näiden tarkastuslajien määrän keskinäinen suhde vaihtelevat jonkin verran. Tuloksellisuustarkastusten määrä on ollut näistä aina selvästi suurin, kun taas laillisuustarkastuksia valmistuu vuosittain vain muutamia. Esimerkiksi vuonna 2024 tuloksellisuustarkastuksia valmistui 12 kappaletta ja laillisuustarkastuksia kaksi kappaletta. Näiden kahden tarkastuslajin valmistuneiden tarkastusten määrä on vaihdellut viimeisen viiden vuoden aikana 11–15 tarkastuksen välillä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on ajantasaistaa Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toiminnan valvontaa koskevat säännökset, sekä edistää pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti tiedon liikkuvuutta julkishallinnon sisällä ja mahdollistaa toiminnan digitalisoiminen nykyistä paremmin. Tavoitteena on myös lisätä mahdollisuuksia toiminnan järjestämiseen kustannustehokkaasti ja parantaa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksia sen laissa säädettyjen tehtävien toteuttamista varten. Lisäksi tavoitteena on ajantasaistaa yhteystietojen ilmoittamista päätöksessä koskeva sääntely Kansaneläkelaitoksen toiminnan erityispiirteet paremmin huomioon ottavaksi.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin tehtäisiin tarpeelliset muutokset Kansaneläkelaitoksen nykyisiin laissa säädettyihin tehtäviin liittyvien tiedonkäsittelyä ja tiedonsaantia koskevien säännösten ajantasaistamiseksi ja täsmentämiseksi. Lakiin lisättäisiin uusi 2 a pykälä, jossa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta käsitellä ja saada tietoja Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa säädettyjä tehtäviä varten.

Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 b §, jossa säädettäisiin Kansaneläkelaitokselle oikeus siirtää sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyviä julkisia hallinto-tehtäviä yksityiselle. Tehtävät olisivat luonteeltaan avustavia tehtäviä, joiden tekemisestä Kansaneläkelaitoksella olisi toimeksiantosopimus. Sopimus voitaisiin tehdä sellaisen tahon kanssa, jolla on riittävät tietotekniset edellytykset ja osaaminen tehtävän tekemiseksi. Yksityiselle siirrettävät tehtävät olisivat rutiiniluonteisia avustavia tukitehtäviä, joissa ei käytetä julkista valtaa. Tällaisia tehtäviä olisivat Kansaneläkelaitokselle saapuvien hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto, lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen, Kansaneläkelaitoksen lähettämien asiakirjojen tulostaminen ja kuorittaminen sekä sähköinen tiedoksianto ja

siihen liittyvä suostumuksen hallinta. Tämä säännös olisi vastaavanlainen, kuin mitä aiemmin on säädetty verohallinnon oikeudesta siirtää avustavia tehtäviä yksityiselle taholle.

Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että Kansaneläkelaitokseen hallituksen kokoonpanossa säilytettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön kiintiöpaikka, mutta muita kiintiöpaikkoja ei enää nimenomaisesti säännöksessä mainittaisi. Lisäksi Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittäneen parlamentaarisen työryhmän ehdotuksen mukaisesti muutettaisiin Kansaneläkelaitoksen hallituksen asiantuntemusta koskevia vaatimuksia.

Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutettaisiin siten, että Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan tai johtajien virkoihin voitaisiin nimittää vain Suomen kansalainen. Perustuslain 125 §:n mukaan lailla voidaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Vastaavanlainen edellytys koskee nykyisellään valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon ylimpiä johtamisvirkoja, samoin kuin virkoja, joihin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 11 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että täsmennettäisiin, miltä osin valtion virkamieslakia (750/1994) sovelletaan Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaan ja johtajiin sidonnaisuuksien ilmoittamisen, varoituksen antamisen, virantoimituksesta pidättämisen, irtisanomisen, purkamisen ja muiden vastaavien virka-asemaan vaikuttavien asioiden osalta. Lisäksi tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen ja hallituksen toimivaltaa näiden asioiden päättämisessä.

Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi tavalla, joka antaa laajemman mahdollisuuden päätösten sähköiseen tiedoksi antamiseen. Voimassaolevan sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 19 §:n mukaisesti päätöksen sähköinen tiedoksianto edellyttää asianosaisen suostumusta. Suostumukselle ei ole laissa säädetty muotovaatimuksia. Vastaavalla tavalla Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin ehdotetun muutoksen myötä Kansaneläkelaitoksen päätöksen sähköinen tiedoksianto ei edellyttäisi enää asianosaisen nimenomaista suostumusta. Muutoksen tavoitteena on lisätä sähköisten tiedoksiantojen määrää siten, että Kansaneläkelaitoksen sähköisessä asiointipalvelussa (OmaKela) asioivat asiakkaat saisivat sähköisesti hakemiaan etuuksia koskevat päätökset tiedoksi pääsääntöisesti siinä asiointikanavassa, jossa etuutta on haettu (OmaKela). Muutoksella olisi merkittäviä säästövaikutuksia Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin.

Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin säädettäisiin poikkeus hallintolain vaatimukseen lisätietoja antavan henkilön nimen ilmoittamisesta päätöksessä. Hallintolain mukaan (44 §:n 1 momentin 4 kohta) päätöksestä on selvästi käytävä ilmi sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa säädettäisiin, että päätökseen on merkittävä Kansaneläkelaitoksen palveluneuvonnan yhteystiedot, josta lisätietoja voi tarvittaessa pyytää.

Lakia valtiontalouden tarkastusvirastosta (676/2000) ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastaminen annettaisiin valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tehtäväksi. VTV:n suorittama Kansaneläkelaitoksen toiminnan tarkastaminen ja raportointi täydentäisi ja parantaisi eri toimijoiden (Kansaneläkelaitoksen valtuutetut ja eduskunta, STM, Kansaneläkelaitoksen johto) tiedonsaantia, tukisi eduskunnan budjettivaltaa ja edistäisi toimintatapojen ja lainsäädännön kehittämistä. Tämän tarkastustehtävän säätäminen VTV:lle edellyttää valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 1 §:n 2 momentin, 2 §:n 1 momentin ja 5 §:n 1 momentin muuttamista.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Sähköisten tiedoksiantojen lisääminen sujuvoittaisi Kansaneläkelaitoksen toimintaa ja vähentäisi toimintakuluja. Kansaneläkelaitos toimitti vuonna 2023 asiakkailleen yli 12,5 miljoonaa kirjettä, joista noin 2 miljoonaa toimitettiin sähköisesti. Sähköisen toimitustavan oli vuoden 2023 lopussa valinnut vajaa 550 000 kansalaista. Jos sähköisen toimitustavan valinneiden määrää saataisiin oleellisesti kasvatettua, myös sähköisesti toimitettujen asiakirjojen määrää saataisiin nostettua huomattavassa määrin.

Suorat kustannussäästöt muodostuisivat postituskustannusten vähentymisenä paperisten kirjeiden korvautuessa sähköisillä tiedoksiannoilla. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan muutos vähentäisi Kansaneläkelaitoksen toimintamenoja 6 miljoonaa euroa vuodessa ja valtion menoja 4,5 miljoonaa euroa vuodessa. Muutos tukisi siten Kansaneläkelaitoksen toimintamenojen pienentämistä pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti. Vastaavasti näillä säästöillä olisi supistavia vaikutuksia Posti Group Oyj:n toimintaan ja liikevaihtoon.

4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Avustavien tehtävien siirtomahdollisuus yksityiselle taholle säästäisi Kansaneläkelaitoksen henkilöstöresurssia sekä laiteinvestointeja tulevaisuudessa. Kansaneläkelaitokselle toimitettavien asiakirjojen vastaanottamiseen, lajitteluun ja tallentamiseen sekä asiakirjojen tulostamiseen ja kuorittamiseen sekä asiakirjojen sähköiseen tiedoksiantoon liittyvät tehtävät ovat luonteeltaan rutiininomaista asiakirjojen koneellista massakäsittelyä. Tehtävien tekeminen henkilötöinä Kansaneläkelaitoksessa edellyttää henkilöstöresurssia sekä laiteinvestointeja. Rutiininomainen tallennustyö lisää myös toimihenkilöiden työkuormaa. Toimeksiantosopimusten perusteella näitä tehtäviä tekevät yksityiset tahot olisivat erikoistuneet asiakirjojen koneelliseen massakäsittelyyn sekä tietojen tallentamiseen, ja näillä tahoilla olisi riittävät laitteistot ja osaaminen tehtävän hoitamiseksi. Tarkoituksenmukaista ei ole ylläpitää Kansaneläkelaitoksen henkilöstöresursseja ja erityisosaamista tai tehdä laiteinvestointeja tällaisten yksinkertaisten rutiinitehtävien hoitamiseksi. Henkilöstöresurssien kohdentamisen pääpaino tulisi olla asiantuntijatyössä.

Yksityisten henkilöiden, yritysten ja yhteisöjen kannalta koneellisesti tehtävä asiakirjojen massakäsittely nopeuttaa asioiden käsittelyä. Asiakirjojen massakäsittelyn tekeminen tähän erikoistuneen yksityisen tahon toimesta on nopeaa ja joustavaa. Kansaneläkelaitokselle asiakirjoja toimitettaessa tai Kansaneläkelaitokselta asiakirjoja saataessa ei ilmene se, lajitteleeko ja tallentaako asiakirjan Kansaneläkelaitos vai yksityinen taho, tai onko Kansaneläkelaitoksen lähettämä asiakirja tulostettu ja laitettu kuoriin Kansaneläkelaitoksessa vai yksityisen toimesta. Kansaneläkelaitoksen asiakkaan näkökulmasta tulee ottaa huomioon myös välillisenä hyötynä se, että teettämällä rutiininomaiset työt yksityisellä voi Kansaneläkelaitos kohdistaa resursseja asiantuntijatyöhön ja parantaa tältä osin asiakkaan saamaa palvelua.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeuden ulottaminen Kansaneläkelaitoksen toimintaan tukisi eduskunnan budjettivalvontavallan toteutumista suhteessa Kansaneläkelaitokseen. Muun muassa mahdollistuisi sosiaaliturvan koko tulokellisuusketjun tarkastaminen alkaen sädösvalmistelusta etuuskien toimeenpanoon asti.

Valtiontalouden tarkastusviraston suorittama Kansaneläkelaitoksen toiminnan tarkastaminen ja raportointi täydentäisi ja parantaisi eri toimijoiden (Kansaneläkelaitoksen valtuutetut, tarkastusvaliokunta ja eduskunta, sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitoksen johto) tiedonsaantia, tukisi eduskunnan budjettivaltaa ja edistäisi toimintatapojen ja lainsäädännön kehittämistä. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus Kansaneläkelaitoksen toimintaan täydentäisi valtiontalouden tarkastusviraston perustuslaissa määriteltyä tehtävää valtion talouden tarkastajana ja valvojana.

Viranomaistoiminnan osalta suurimmat vaikutukset ehdotetuilla muutoksilla olisivat valtiontalouden tarkastusvirastolle itselleen, koska sen tarkastusoikeuden piiriin tulisi yksi muista tarkastuskohteista oikeushenkilönä jonkin verran eroava organisaatio. Kuitenkaan tarkastamisen ja tarkastusten määrää ei uudistuksen vuoksi merkittävästi lisittäisi, vaan Kansaneläkelaitoksesta tulisi yksi uusi mahdollinen tarkastuksen kohde.

Valtiontalouden tarkastusvirasto tekee vuosittain tilintarkastuksia, tuloksellisuustarkastuksia, laillisuustarkastuksia ja finanssipolitiikan tarkastusta. Tilintarkastuskertomuksiin, joka on isoin tarkastuslaji, nyt ehdotettu uudistus ei kuitenkaan vaikuttaisi, koska Kansaneläkelaitoksen tilintarkastuksen suorittaisi edelleen eduskunnan asettamien valtuutettujen valitsema tilintarkastaja. Finanssipolitiikan tarkastusmääriin ehdotettu uudistus ei vaikuttaisi lisäävästi.

Tuloksellisuustarkastus ja laillisuustarkastus muistuttavat tarkastuslajeina muita tarkastuslajeja enemmän toisiaan ja niihin nyt ehdotetut muutokset vaikuttavat jonkin verran. Näiden tarkastuslajien toteutuneiden tarkastusten kokonaismäärä sekä näiden tarkastuslajien määrän keskinäinen suhde vaihtelee vuosittain.

Jos valtiontalouden tarkastusvirastolle annettaisiin tehtäväksi tarkastaa Kansaneläkelaitosta tässä ehdotuksessa esitetyssä laajuudessa lisäämättä kuitenkaan valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusten määrää tai resursseja, voidaan olettaa, että Kansaneläkelaitokseen ei joinakin vuosina käytännössä kohdistuisi lainkaan valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksia tarkastusten kohdistuessa johonkin muuhun tarkastuskohteeseen.

Joinakin muina vuosina Kansaneläkelaitos voisi valikoitua tarkastuksen kohteeksi joko yksin tai yhdessä muiden tarkastuskohteiden kanssa. Tarkastus yhdessä muiden tarkastuskohteiden kanssa tulisi kysymykseen, jos tarkastettavat liittyisivät samaan tarkastusaiheeseen. Tarkastuksia voisi olla 1-2 vuosittain.

Kansaneläkelaitokseen kohdistuva tarkastus olisi useimmiten luonteeltaan tuloksellisuustarkastus. Huomioon ottaen valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustoiminnan kokonaislaajuuden ja sen, että valtiontalouden tarkastusviraston vuosittain tekemien tarkastusten kokonaismäärä ei tässä uudistuksessa merkittävästi nousisi, voidaan todeta, ettei uudistuksella olisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia valtiontalouden tarkastusvirastollekaan.

Valtiontalouden tarkastusviraston ohella ehdotettu muutos vaikuttaisi eniten Kansaneläkelaitokseen, koska sille syntyisi velvoite tietojen toimittamiseen tarkastuksia varten ja tarkastuksissa avustamiseen. Tämä velvoite realisoituisi niinä vuosina, joina Kansaneläkelaitos valikoituisi valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksen kohteeksi. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksessa tarvitsemien tietojen toimittaminen sekä tarkastuksessa avustaminen esimerkiksi haastatteluja antamalla saattaisi vaatia Kansaneläkelaitoksen henkilökunnalta yhteensä ainakin muutamien henkilötyöpäivien panostusta vuodessa sellaisina vuosina, kun siihen kohdistuisi laajempi tarkastus.

Velvollisuus tietojen toimittamiseen valtiontalouden tarkastusvirastolle ei olisi Kansaneläkelaitokselle kokonaan uusi asia, koska valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 4 §:n 4 momentissa on jo nykyisin säädetty Kansaneläkelaitokselle velvollisuus tietojen toimittamiseen tarkastusvirastolle. Myöskään Kansaneläkelaitoksen kannalta esityksen vaikutuksia ei voitane pitää taloudellisesti merkittävänä. Esityksen budjettitaloudellisten vaikutusten voidaan arvioida jäävän kokonaisuudessaankin vähäisiksi.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 5 §:ssä säädettyt valtuutettujen tehtävät eivät kata Kansaneläkelaitoksen toiminnan tuloksellisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden arviointia ja seurantaa eivätkä myöskään laillisuustarkastusten tai tuloksellisuustarkastuksen ja laillisuustarkastuksen menetelmiä yhdistävien tarkastusten tekemistä. Nämä tehtävät eivät kuulu myöskään Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 §:ssä määritellyille Kansaneläkelaitoksen hallituksen mahdollisesti asettamille neuvottelukunnille, joiden tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaaliturvan toteuttamiseen osallistuvien viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä sekä palvelujen käyttäjien näkökulman huomioon ottamista. Nämä tehtävät eivät kuulu myöskään 18 §:ssä määritellyille tilintarkastukselle, jossa noudatetaan soveltuvin osin tilintarkastuslain (1141/2015) säännöksiä. Siten valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus Kansaneläkelaitokseen ei muuttaisi Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen, hallituksen ja neuvottelukuntien tehtäviä eikä Kansaneläkelaitoksen tilintarkastusta.

Kansaneläkelaitoksen oikeus saada ja käsitellä tietoja

Kansaneläkelaitokselle esitetty oikeus saada ja käsitellä tietoja mahdollistasi tietojen hyödyntämisen Kansaneläkelaitoksen tutkimukseen, tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatimiseen; sekä lainsäädännön kehittämiseen. Parempi tietopohja palvelisi etuusjärjestelmien sekä Kansaneläkelaitoksen oman toiminnan kehittämistä. Lakiehdotus parantaisi Kansaneläkelaitoksen mahdollisuuksia arvioida ja kehittää oman palvelutoimintansa tuloksellisuutta, toimivuutta, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta.

4.2.4 Vaikutukset yrityksiin

Tämän esityksen kanssa eduskunnassa on samanaikaisesti käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE xx/2025). Kyseisen esityksen mukaan viranomaisten tiedoksianto tapahtuisi jatkossa ensisijaisesti Suomi.fi-viestien kautta. Ensisijaisesti digitaaliseen viranomaisviestintään siirtyminen vähentäisi postitse toimitettavien viranomaisten tiedoksiantojen määrää merkittävästi. Tällä muutoksella olisi vaikutusta erityisesti postilain 21 §:n mukaisen tiedoksiantomenettelyn käytettävissäolosta ja sen asianmukaisesta toteuttamisesta koko maassa vastaavan Posti Group Oyj:n toimintaan. Posti Group Oyj on arvioinut, että yhtiön kautta kulkee nykyisin vuosittain noin 50–60 miljoonaa viranomaisviestiksi luokiteltavissa olevaa kirjettä. Kansaneläkelaitos lähetti vuonna 2024 noin 10 miljoonaa kirjettä. Jatkossa valtaosa kirjeistä lähetettäisiin sähköisesti, millä tulisi olemaan vaikutusta postitse toteutettavan tiedoksiantomenettelyn käytettävissä olon varmistamisen kustannustehokkuuteen. Esitetyt muutokset ja varsinkin yhdessä toteutuessaan tulisivat todennäköisesti aiheuttamaan painetta Postin palvelumaksujen korottamiseen.

4.2.5 Tietosuoja-vaikutukset

Tässä esityksessä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluu tietosuoja-asetuksen soveltamisalan piiriin. Tietosuoja-asetusta sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkeen henkilötietojen käsitteilyyn.

Henkilötietojen käsittelylle tulee olla tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen oikeusperuste. Kansaneläkelaitoksen lakisääteisenä velvoitteena on toteuttaa Kansaneläkelaitoksesta annettussa laissa säädettyjä tehtäviä, jolloin henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteena on rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen (6 artiklan 1 kohdan c alakohta).

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelylle tulee lisäksi olla tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukainen peruste. Ehdotetussa laissa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien asiakastietojen käsittely on tarpeen 9 artiklan 2 kohdan b alakohdassa esitettyihin tarkoituksiin, eli rekisterinpitäjän velvoitteiden noudattamiseksi sosiaaliturvan alalla.

Rekisteröityjen oikeuksista säädetään tietosuoja-asetuksen 15–22 artikloissa. Rekisteröidyillä on muun muassa oikeus saada tietoa henkilötietojensa käsittelystä ja saada pääsy tietoihin sekä oikeus vaatia, että häntä koskevat virheelliset tiedot oikaistaan. Se, mitä oikeuksia rekisteröity voi kulloinkin käyttää, riippuu siitä, millä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan oikeusperusteella kyseessä olevia henkilötietoja käsitellään. Jos henkilötietojen käsittelyperusteena on rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen, rekisteröidyillä on seuraavat tietosuoja-asetuksen mukaiset oikeudet: oikeus saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä (13–15 art.), oikeus saada pääsy tietoihin (15 art.), oikeus oikaista tietoja (16 art.), oikeus rajoittaa tietojen käsittelyä (18 art.) sekä oikeus olla joutumatta automaattisen päätöksenteon kohteeksi ilman lainmukaista perustetta (22 art.).

Kansaneläkelaitoksen tulee toteuttaa rekisteröityjen oikeuksia koskevat pyynnöt tietosuoja-asetuksen mukaisesti.

4.2.5.1 Tietosuojaperiaatteiden vaatimukset

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa on lueteltu henkilötietojen käsittelyssä noudatettavat periaatteet, jotka on otettava huomioon laajennettaessa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja käsittelyoikeuksia esitetyllä tavalla. Henkilötietoja tulee käsitellä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi ja ne on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten (käyttötarkoitussidonnaisuus). Lisäksi henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista niiden käyttötarkoituksiin (tietojen minimointi) ja niiden on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Henkilötiedot saa säilyttää muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa, ainoastaan niin kauan kuin se on tarpeen käsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten (säilytyksen rajoittaminen) ja tietoja on käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia (eheys ja luottamuksellisuus).

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus edellyttää, että käsittelylle on tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste. Tämän lakiehdotuksen mukaisen käsittelyn oikeusperusteena ovat Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaiset tehtävät. Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta varmistetaan lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä henkilötietojen suoja-toimenpiteillä ja tietosuojaperiaatteiden vaatimusten noudattamisella.

Henkilötietojen käsittelyn asianmukaisuutta ja kohtuullisuutta suhteessa käsittelyn tarkoitukseen toteutetaan rekisteröityjen informoinnilla henkilötietojen käsittelystä sekä sitomalla Kansaneläkelaitoksen oikeus käsitellä tietoja lakisääteisten tehtävien hoitamista varten tarvittaviin välttämättömiin asiakastietoihin. Käyttöoikeuden määrittely lakisääteisten tehtävien mukaan suojaa rekisteröityjen perusteltuja odotuksia henkilötietojen käsittelystä Kansaneläkelaitoksen toiminnassa.

Läpinäkyvyyden periaate edellyttää, että henkilötietojen käsittelystä kerrotaan rekisteröidylle selkeästi ja ymmärrettävästi. Kansaneläkelaitoksen osalta informointi tapahtuu kela.fi-verkkosivujen tietosuojaosiossa sekä julkaistuissa tietosuojaselosteissa.

Käyttötarkoitussidonnaisuus edellyttää, että henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset on määriteltävä ennalta ja henkilötietoja kerätään vain tiettyjä, nimenomaisia ja laillisia tarkoituksia varten. Kansaneläkelaitoksessa tietoja tultaisiin käsittelemään ainoastaan tässä lakiehdotuksessa todettujen lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi.

Tietojen minimoinnin periaatteen mukaisesti henkilötietojen tulee olla asianmukaisia ja olenaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään. Henkilötietoja ei saa kerätä tai käsitellä laajemmin kuin on välttämätöntä käyttötarkoituksen kannalta. Henkilötietojen käsittelyä rajoitetaan lakiehdotuksessa säätämällä Kansaneläkelaitoksen oikeudesta vain lakisääteisten tehtäviensä edellyttämään välttämättömään asiakastietoon. Käsittelyn perusteena olisi Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien järjestäminen ja toteuttaminen.

Tietosuoja-asetuksen mukaisesti henkilötietoja tulee säilyttää vain niin kauan kuin ne ovat tarpeen henkilötietojen käyttötarkoitusta varten. Säilytyksen rajoittaminen on yhteydessä tietojen minimoinnin periaatteeseen.

Tietosuoja-asetuksen mukaisesti käsiteltävien henkilötietojen tulee olla käyttötarkoituksen kannalta täsmällisiä ja tiedot on päivitettävä tarvittaessa. Epätarkat ja virheelliset henkilötiedot on täydennettävä ja oikaistava sekä tarpeettomat henkilötiedot poistettava viipymättä.

Eheyden ja luottamuksellisuuden periaate edellyttää, että henkilötietojen käsittelyssä varmistetaan tietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämiseltä, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia. Kansaneläkelaitoksella on yleisen tietosuoja-asetuksen perusteella velvollisuus toteuttaa tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla estetään väärinkäyttö ja lainvastainen pääsy tietoihin. Käyttöoikeushallinta on yksi esimerkki keinosta, jolla estetään tietojen saattaminen rajoittamattoman henkilömäärän saataville ja varmistetaan, että käsitellään vain kulloinkin välttämättömiä henkilötietoja.

4.2.5.2 Suojatoimet

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Tietosuoja-asetuksen lähtökohtana on, että tällaisia henkilötietoja ei saa käsitellä, jollei käsittelyä ole nimenomaisesti sallittu tietosuoja-asetuksessa säädetyillä perusteilla.

Yksi suojatoimenpiteistä on tietosuoja-asetuksen 25 artiklan mukainen sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja. Tietosuoja-asetuksen 25 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on rekisteröityjen oikeuksien suojaamiseksi ja asetuksen vaatimusten täyttämiseksi käsittelyn yhteydessä toteutettava tehokkaasti tietosuojaperiaatteiden täytäntöönpanoa varten asianmukaiset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, kuten tietojen pseudonymisointi ja tarvittavat suojatoimet. Suojatoimissa tulee ottaa huomioon uusin tekniikka ja toteuttamiskustannukset. Lisäksi huomioon on otettava käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset, sekä käsittelyn aiheuttamat riskit luonnollisten henkilöiden oikeuksille ja vapauksille.

Kansaneläkelaitoksen vastuulla rekisterinpitäjänä on toteuttaa tietosuoja-asetuksessa mainitut asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet. Suojatoimenpiteiden tarkoituksena on varmistaa, että Kansaneläkelaitoksessa käsitellään vain kulloinkin välttämättömiä henkilötietoja. Lisäksi tarkoituksena on suojata henkilötietoja asiattomalta käsittelyltä ja estää lainvastainen pääsy tietoihin. Suojatoimenpiteitä ovat:

- 1) toimenpiteet, joilla on jälkeempään mahdollista varmistaa ja todentaa kenen toimesta henkilötietoja on tallennettu, muutettu tai siirretty;
- 2) toimenpiteet, joilla parannetaan henkilötietoja käsittelevän henkilöstön osaamista;
- 3) tietosuojavastaavan nimittäminen;
- 4) rekisterinpitäjän ja käsittelijän sisäiset toimenpiteet, joilla estetään pääsy henkilötietoihin;
- 5) henkilötietojen pseudonymisointi;
- 6) henkilötietojen salaaminen;
- 7) toimenpiteet, joilla käsittelyjärjestelmien ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvien palveluiden jatkuva luottamuksellisuus, eheys, käytettävyys ja vikasietoisuus taataan, mukaan lukien kyky palauttaa nopeasti tietojen saatavuus ja pääsy tietoihin fyysisen tai teknisen vian sattuessa;
- 8) menettely, jolla testataan, tutkitaan ja arvioidaan säännöllisesti teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden tehokkuutta tietojenkäsittelyn turvallisuuden varmistamiseksi;
- 9) erityiset menettelysäännöt, joilla varmistetaan tietosuoja-asetuksen ja tämän lain noudattaminen siirrettäessä henkilötietoja tai käsiteltäessä henkilötietoja muuhun tarkoitukseen;
- 10) tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen tietosuoja koskevan vaikutustenarvioinnin laatiminen;
- 11) muut tekniset, menettelylliset ja organisatoriset toimenpiteet.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä

Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin esitetään lisättäväksi poikkeus hallintolaista, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksen tekemästä päätöksestä olisi käytävä ilmi Kansaneläkelaitoksen palveluneuvonnan yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Yksi vaihtoehtoinen ratkaisumalli voisi olla se, että Kansaneläkelaitoksen päätöksessä ilmaistaisiin lisätietojen antajaksi päätöksen tekijän nimi ja hänen yhteystietonsa. Siten asianosainen voisi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä suoraan päätöksentekijältä. Tämä vaihtoehto on ongelmallinen kahdesta syystä.

Tämä vaihtoehto olisi ongelmallinen ensinnäkin Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehokkaan organisoinnin kannalta, kuten 20 b §:n säännöskohtaisissa perusteluissa tarkemmin esitetään.

Toiminnan tehokkuuden vaatimus ei mahdollista sitä, että päätöksiä tekevät etuuskäsittelijät samalla toimisivat ensisijaisina lisätietojen antajina päätöksistä, tähän ei työaika riitä.

Toiseksi Kansaneläkelaitoksessa päätöksiä tekeviin etuuskäsittelijöihin on yhä enenevässä määrin alkanut kohdistua uhkailua, mustamaalaamista ja vainoamista. Tällaista vakavaa häirintää kohdistuu Kansaneläkelaitoksen toimihenkilöiden ohella jossain määrin myös heidän perheenjäseniinsä.

Sosiaalisen median käytön lisääntymisen myötä ilmiö on yleistynyt. Sosiaalisessa mediassa jaetaan toimihenkilöistä ja heidän perheenjäsenistään tietoja henkilökohtaisista oloista ja perhesuhteista sekä heidän yhteystietojaan tai kuviaan. Uhkaavat tilanteet ja yhteydenotot ovat lisääntyneet erityisesti sen jälkeen, kun perustoimeentulotuen toimeenpano siirrettiin Kansaneläkelaitokselle vuoden 2017 alussa. Kansaneläkelaitoksen henkilöstöltä saatu palaute ja huoli asiasta on päivittäistä.

Ongelman vakavuuden vuoksi sosiaali- ja terveysministeriössä selvitetään mahdollisuutta selaiseen muutokseen, että päätöksen tehneen henkilön nimi jätettäisiin kokonaan pois päätöksestä. Tämä merkitsisi poikkeamista vallitsevasta hallintopäätösten allekirjoituskäytännöstä ja vaatisi myös Kansaneläkelaitoksesta annetun asetuksen muuttamista.

Toinen vaihtoehtoinen tapa ratkaista asia voisi olla se, että Kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen merkittäisiin tietyn palveluneuvonnassa työskentelevän henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. Kuten 20 b §:n säännöskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvataan tämäkään ei olisi toimiva vaihtoehto Kansaneläkelaitoksen tehokkaan toiminnan organisoinnin tai lisätietoja tarvitsevan asianosaisenkaan kannalta.

6 Lausuntopalaute

Täydentyy lausuntokierroksen jälkeen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki Kansaneläkelaitoksesta

2 a §. Oikeus saada ja käsitellä tietoja. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada ja käsitellä tietoja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin ja 3 momentin 2-4 kohdissa säädetyissä tehtävissä. Käsiteltävien tietojen tulisi olla välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien kannalta. Kyseiset lakisääteiset tehtävät liittyvät etuusjärjestelmien ja Kansaneläkelaitoksen toiminnan kehittämistä palvelemaan tutkimukseen; tilastojen, arvioiden ja ennusteiden tekemiseen ja lainsäädännön muutosten vaikutusten arviointiin, seurantaan sekä lainmuutoksiin liittyviin selvitystehtäviin. Lisäksi Kansaneläkelaitos voi sopimuksen perusteella hoitaa muutakin sosiaaliturvan toimeenpanoa sekä muita palveluja. Tietojen luovuttajana toimiva rekisterinpitäjä voisi Kansaneläkelaitoksen perustellun tietopyynnön perusteella arvioida luovutuksen lainmukaisuuden ja välttämättömyyden.

Uusi 2 a pykälä ei koskisi etuuksien toimeenpanoa koskevia tehtäviä, sillä niistä säädettäisiin lain 2 §:n 1 momentin mukaisesti asianomaisissa etuuslaeissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta käsitellä Kansaneläkelaitoksen rekisterinpidossa olevia tietoja. Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä oikeus

käsittellä rekistereidensä tietoja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin ja 3 momentin 2–4 kohdissa säädettyjen tehtävien ja palvelujen hoitamista varten. Ehdotettu 1 momentti olisi teknisluonteinen muutos, joka selkeyttäisi nykyistä tietojen käsittelyä Kansaneläkelaitoksen lakisääteisissä tehtävissä. Pykälän 1 momentilla ei laajennettaisi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia, vaan sillä mahdollistettaisiin nykyinen toiminta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin ja 3 momentin 2–4 kohdan mukaisissa tehtävissä. Tietojen käsittely perustuu tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaiseen yhteensopivuusarviointiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin uusista tiedonsaantioikeuksista Kansaneläkelaitoksen lakisääteisiä tehtäviä varten. Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2–4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tunnistetietoineen väestöä koskevat välttämättömät tiedot seuraavasti:

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Eläketurvakeskukselta lakisääteisten työeläkkeiden ja vastaavien luopumisetuuksien, kuntoutuslupausten, kuntoutusrahojen ja -korotusten päätösten sekä ansaintarekisterin tiedot. Tiedot ovat välttämättömiä muun muassa eläkkeensaajien etuuksien tilastoinnissa, tutkimuksessa sekä vaikuttavuuden ja lainmuutosten vaikutusten arvioinnissa. Tietoja tarvitaan myös väestön palvelutarpeiden ymmärtämiseksi ja kokonais kuvan muodostamiseksi.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada eläkevakuutusyhtiöiltä tiedot omaishoitajana ja perhehoitajina toimineista henkilöistä ja maksetuista palkkioista. Tiedot ovat välttämättömiä työmarkkina- ja toimeentuloon liittyvien tekijöiden sekä perhepolitiikan tutkimuksessa.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada työvoimaviranomaiselta ja elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskukselta työvoimapolitiittisia lausuntoja koskevat tiedot. Tiedot ovat välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta tilastointiin, tutkimukseen ja lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi. Tutkimuksen osalta tiedot ovat välttämättömiä työmarkkina- ja toimeentuloon liittyvien tekijöiden sekä perhepolitiikan tutkimuksessa.

Pykälän 2 momentin 4 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Verohallinnolta verotustiedot. Tiedot ovat välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta tilastointiin, tutkimukseen ja lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Verohallinnon Tulorekisteriyksiköltä tulorekisteritiedot. Tiedot ovat välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta tilastointiin, tutkimukseen ja lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 6 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Maahanmuuttovirastolta ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja luvan kestoa koskevat tiedot tai muut vastaavat tiedot. Tiedot ovat välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta tilastointiin, tutkimukseen ja lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 7 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta lääkekulutustiedot ja hoitolaitoksissa käytettäviä lääkkeitä koskevat tiedot sekä lääkkeiden saatavuushäiriötiedot. Lääkekulutustiedot Kansaneläkelaitos tarvitsee lääketilastointia ja -tutkimusta varten. Lääkekulutustiedot ovat välttämättömiä tietoja Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman lääkekorvausjärjestelmän vaikuttavuuden

arvioimiseksi. Lääketilastojen laatimisen näkökulmasta Kansaneläkelaitos on pääasiallinen valtakunnallisen lääketilastotiedon sekä lääkäreiden ja hammaslääkäreiden lääkemääräyspaltteen tuottaja. Nykyiset lääketilasto- ja palautetiedot perustuvat korvattaviin lääkeostoihin, jotka edustavat vain 80 prosenttia kaikista avohoidossa määrätyistä lääkkeistä. Kansallisen lääkehoidon ja kustannuskehityksen seuranta sekä lääkkeiden määräämisen ohjaaminen edellyttävät valtakunnallista, ajantasaisesti päivittyvää avohoidon reseptilääkkeitä koskevaa tietoa. Puutteellisesta aineistosta johtuvat tietoaucot kohdentuvat esimerkiksi unilääkkeisiin ja rauhoittaviin lääkkeisiin, tiettyihin iäkkäillä henkilöillä vältettäväksi suositeltuihin lääkkeisiin, sekä uusiin ja tyypillisesti kalliisiin, ei-korvattaviin lääkevalmisteisiin. Kattava tieto on tärkeää lääkkeiden rationaalisen käytön ja lääkekustannusten oikean kohdentamisen varmistamiseksi.

Pykälän 2 momentin 8 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 3 luvun 13 §:n mukaisilta asiakastietojen rekisterinpitäjiltä kyseisessä laissa tarkoitettuihin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin (Kanta-palvelut) tallennetut tiedot sekä sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007) tarkoitetut reseptikeskukseen tallennetut tiedot lääkemääräyksistä ja niihin liittyvät toimitustiedot.

Terveydenhuollon asiakastiedot ovat välttämättömiä tietoja lainsäädännön vaikutusten arvioinnissa sekä Kansaneläkelaitoksen etuuksien vaikuttavuuden seurannassa. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on seurata sairausvakuutuslain mukaisten korvausten ja kuntoutuksen vaikuttavuutta ja lainmukaisuutta. Seurannan kannalta välttämättömiä tietoja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen rekisteriin (Kanta) kirjatut tiedot terveydenhuollon käynneistä sekä lääkärin määräämistä tutkimuksista ja hoidosta, mukaan lukien diagnoosit ja hoitotoimenpiteet. Tulevaisuudessa välttämättömiä tietoja voisivat olla esimerkiksi rokotustiedot, mikäli rokotukset tulisivat Kansaneläkelaitoksen maksamien korvausten piiriin.

Sosiaalihuollon tiedot ovat välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen etuuksien ja palveluiden vaikuttavuuden arvioinnissa sekä asiakkaiden palvelupolkujen seurannassa. Sosiaalihuollon tietojen osalta välttämättömiä tietoja ovat esimerkiksi tiedot myönnettyistä sosiaalihuollon palveluista sekä tiedot toteutuneista sosiaalihuollon palveluista ja asiakkuuksista.

Reseptikeskukseen tallennetut tiedot ovat välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien, eli tilastoinnin, tutkimuksen ja lainsäädännön kehittämisen tarpeisiin. Tiedot ovat välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman sairausvakuutuksen ja lääkekorvausjärjestelmän kustannusvaikuttavuuden arvioimiseksi sekä sairausvakuutuskorvausjärjestelmän kehittämiseksi. Kansallisen lääkehoidon ja kustannuskehityksen seuranta sekä lääkkeiden määräämisen ohjaaminen edellyttävät valtakunnallista, ajantasaisesti päivittyvää avohoidon reseptilääkkeitä koskevaa tietoa. Seuranta ja vaikuttaminen tulee perustaa kattavimpaan reseptirekisteritietoon, eli korvattavien lääkeostotietojen lisäksi myös reseptikeskuksen tietoihin.

Pykälän 2 momentin 9 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta tiedot perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, työterveyshuollon ja sosiaalihuollon toiminnasta ja kustannuksista. Terveydenhuollon tiedot ovat välttämättömiä Kelan toimeenpaneman sairausvakuutuksen ja lääkekorvausjärjestelmän vaikuttavuuden arvioimiseksi. Sairaanhoidon korvausten uudistusten vaikuttavuutta tulee tutkia esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten ja julkisten palvelujen käytön näkökulmasta. Vaikuttavuuden arviointi on syytä perustaa mahdollisimman kattavaan tietopohjaan.

Pykälän 2 momentin 10 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Tilastokeskukselta tiedot väestön koulutuksesta, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta. Tiedot ovat

välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta tilastointiin, tutkimukseen ja lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 11 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Opetushallitukselta sekä opetus- ja kulttuuriministeriöltä varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetun varhaiskasvatuksen tietovarannon tiedot varhaiskasvatuksessa olevista lapsista ja heidän huoltajistaan. Tiedot ovat välttämättömiä muun muassa Kansaneläkelaitoksen maksamien perheetuksien, kuten yksityisen hoidon tuen ja työnantajien perhevapaakorvausten tilastoinnissa, tutkimuksessa ja lainsäädäntömuutosten arvioinnissa. Tietoja tarvitaan myös väestön ja perheiden palvelutarpeiden ymmärtämiseksi ja kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Pykälän 2 momentin 12 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada luottotietolain (527/2007) mukaisilta luottotoiminnan harjoittajilta luottotietolain 4 luvun 13 §:n mukaiset luottotietorekisteriin henkilöluottotietoina tallennetut maksuhäiriötiedot ja niitä täydentävät tiedot. Maksuhäiriötiedot ovat välttämättömiä vertailutietoja väestöpohjasta esimerkiksi toimeentuloon liittyvien lainmuutosten vaikutusten arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 13 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä opiskeluterveydenhuoltopalveluita koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä opiskeluterveydenhuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä (YTHS) saatavat tiedot ovat Kansaneläkelaitokselle välttämättömiä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa koskevan tutkimuksen ja tilastojen sekä opiskeluterveydenhuollon rahoitusta koskevien arvioiden ja ennusteiden tekemiseksi. Opiskeluterveydenhuoltoa koskeva tutkimus tuottaa Kansaneläkelaitokselle opiskeluterveydenhuollon palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa tarvittavaa tietoa palveluiden yhdenvertaisuudesta, vaikuttavuudesta, tarpeesta, saatavuudesta ja taloudellisuudesta. Nämä tiedot ovat keskeisessä roolissa myös opiskeluterveyshuollon toiminnan ja lainsäädännön kehittämässä. Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetussa laissa (695/2019), jäljempänä opiskeluterveydenhuoltolaki, säädetään Kansaneläkelaitoksen järjestämästä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tuottamisessa, toiminnan kehittämisessä ja vuosittaisia opiskeluterveydenhuollon rahoitusta koskevia arvioita tehtäessä tulee hyödyntää tutkimukseen perustuvaa tietoa. Opiskeluterveydenhuoltolain 2 luvun 20 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen on vuosittain huhtikuun loppuun mennessä toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle arvio opiskeluterveydenhuollon seuraavan vuoden kokonaiskustannuksista, kansallisesta rahoitusosuudesta ja terveydenhoitomaksun suuruudesta. Opiskeluterveydenhuoltolain 15 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö laatii vuosittain arvion opiskeluterveydenhuollon hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista sekä niiden rahoituksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön laatima arvio perustuu lain 19 §:n mukaiseen Kansaneläkelaitoksen selvitykseen opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta ja toiminnasta.

Opiskeluterveydenhuoltopalveluita koskevat tiedot ovat välttämättömiä myös Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman sairausvakuutuksen ja lääkekorvausjärjestelmän vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentin 14 kohdan mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada työterveyshuollon palveluntuottajilta työterveyshuoltopalveluita koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä työterveyshuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot. Työterveyshuollon palveluntuottajilta saatavat tiedot ovat välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman, sairausvakuutuslain mukaisen työterveyshuollon korvausjärjestelmän ja lainsäädännön kehittämiseksi sekä niihin liittyvien muutosten vaikutusten arvioimiseksi. Kansaneläkelaitoksen tekemän tutkimuksen lisäksi erityisesti lainsäädännön muutostarpeita arvioitaessa ja

työterveyshuollon toimintaa kehitettäessä Kansaneläkelaitoksen oletetaan laativan erilaisia tilastoja työterveyshuollon palveluiden käytöstä. Työterveyshuoltopalveluiden tiedot ovat välttämättömiä myös Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman sairausvakuutuksen ja lääkekorvausjärjestelmän vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Ehdotuksessa käytettäisiin yleisen tietosuoja-asetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäännöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelylle on oltava yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa tarkoitettu käsittelyn yleinen oikeusperuste. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn soveltuu oikeusperusteena yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohhta, jonka mukaan henkilötietojen käsittely on sallittua, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Rekisteröidyn oikeudet tällaisessa käsittelyssä perustuvat tietosuoja-asetukseen. Rekisteröidyn oikeuksia ei esitetä rajoitettavaksi.

Henkilötietojen käsittely ei voi perustua suoraan edellä mainittuihin tietosuoja-asetuksen kohtiin, vaan artiklan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska asiaa koskevaa unionin oikeutta ei ole, Kansaneläkelaitoksen tehtävien yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä on säädettävä erikseen kansallisessa laissa. Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohtaan, jonka perusteella tietosuoja-asetuksen säännöksiä voidaan mukauttaa antamalla erityisiä säännöksiä esimerkiksi käsiteltävien tietojen tyypistä, rekisteröidyistä, henkilötietojen luovuttamisesta ja käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Lakiehdotukseen sisältyvän sääntelyliikkumavaran käytön välttämättömyyttä ja oikeasuhteisuutta sekä sen vaikutuksia ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaan arvioidaan jaksossa 9.

Ehdotus pitää sisällään terveydentilaa koskevien tietojen käsittelyä. Terveydentilaa koskevat tiedot ovat valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia henkilötietoja. Samalla kyse on tietosuoja-asetuksen mukaisesta erityisistä henkilötietoryhmistä. Erityisten henkilötietoryhmien, kuten terveystietojen, käsittely on sallittua tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohdan perusteella silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän velvoitteiden noudattamiseksi sosiaaliturvan alalla siltä osin, kuin se sallitaan jäsenvaltion lainsäädännössä.

2 b §. Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle. Pykälä olisi uusi. Esityksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi siirtää Kansaneläkelaitokselle säädettyihin tehtäviin liittyviä avustavia tehtäviä yksityiselle taholle. Tehtävät olisivat rutiiniluonteisia avustavia tukitehtäviä.

Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitos voisi siirtää 2 §:n 1 momentin mukaiseen sosiaaliturvan toimeenpanon liittyvän avustavan tehtävän sellaiselle yksityiselle taholle, jolla on riittävät tekniset edellytykset sekä riittävä osaaminen tällaisen tehtävän hoitamiseksi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan avustavia tehtäviä olisivat Kansaneläkelaitokselle saapuvien hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto, lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen. Tallennustehtävällä tarkoitettaisiin asiakirjojen optista lukemista ja skannaamista sekä asiakirjoilla olevien tietojen manuaalista tallentamista Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan avustavia tehtäviä olisivat Kansaneläkelaitoksen lähettämien asiakirjojen tulostaminen ja laittaminen kuoriin. Kansaneläkelaitos voisi toimittaa

asiakirjat ja niiden lähetystiedot tiedostona yksityiselle, joka tulostaa ja kuorittaa nämä ja toimittaa ne edelleen postitettavaksi.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan avustavia tehtäviä olisivat sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:n mukainen sähköinen tiedoksianto ja siihen liittyvän suostumuksen hallinta. Yksityinen voisi hallinnoida asiakkaan sähköistä tiedoksiantoa varten antamaa suostumusta ja välittää asiakirjat sellaiseen sähköisen tiedoksannon palveluun, jota asiakas käyttää. Asiallisesti asiakas antaisi suostumuksen Kansaneläkelaitokselle, vaikka tekninen ylläpito tehtäisiin yksityisen toimesta. Asiakirjat toimitettaisiin sellaiseen turvalliseen sähköiseen tiedoksiantopalveluun, jonka turvallisuuden Kansaneläkelaitos on hyväksynyt. Menettely täyttäisi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003) mukaisen sähköisen tiedoksiantomenettelyn edellytykset.

Pykälän 2 momentin mukaan avustavia tehtäviä hoitava henkilö toimisi 1 momentin mukaisia tehtäviä suorittaessaan rikosoikeudellisella virkavastuulla. Vahingonkorvauksesta säädetäisiin vahingonkorvauslaissa (412/1974). Tehtävä voitaisiin antaa vain taholle, jolla olisi riittävät tekniset edellytykset sekä riittävä osaaminen tällaisen tehtävän hoitamiseksi. Näiden edellytysten tarkempi sisältö ratkaistaisiin hankintamenettelyssä ja hankinnan perusteella tehtävässä toimeksiantosopimuksessa.

Henkilötietojen käsittelyn osalta Kansaneläkelaitos rekisterinpitäjänä määrittelee sen, mihin tarkoitukseen ja millä tavalla henkilötietoja käsitellään. Avustavia tehtäviä hoitava taho puolestaan on tietosuoja-asetuksen 28 artiklan mukainen henkilötietojen käsittelijä. Henkilötietojen käsittelijä käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun. Henkilötietojen käsittelijä toimii rekisterinpitäjän ohjeiden mukaisesti ja sen alaisuudessa. Henkilötietojen käsittelijä voi käsitellä henkilötietoja vain rekisterinpitäjän määrittelemiin tarkoituksiin. Henkilötietojen käsittelijä ei voi ryhtyä käsittelemään rekisterinpitäjän lukuun käsiteltäviä tietoja omiin tarkoituksiinsa.

Henkilötietojen käsittelijän suorittama käsittely on määriteltävä henkilötietojen käsittelysopimuksella tai muussa oikeudellisessa asiakirjassa. Sopimuksen puuttuminen on tietosuoja-asetuksen säännösten vastaista.

6 § Hallitus. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että sosiaali- ja terveysministeriön kiintiöpaikka Kansaneläkelaitoksen hallituksessa säilytettäisiin, mutta muita kiintiöpaikkoja ei enää nimenomaisesti säännöksessä mainittaisi. Kansaneläkelaitoksen hallituksen asiantuntemusta koskeviin vaatimuksiin lisättäisiin julkisen tietohallinnon asiantuntemuksen huomioon ottaminen. Myös työ- ja yritys-elämän sekä vakuutettuja koskeva asiantuntemus olisi otettava huomioon. Tätä asiantuntemusta edustaisivat työnantajakeskusjärjestöjen ja palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat. Lain muutoksella ei tarkoiteta lisättävän nykyisestään työnantaja- tai palkansaajaosapuolten edustajien lukumäärää hallituksessa. Kummaltakin osapuolelta hallituksessa olisi siis yksi edustaja.

7 § Hallituksen tehtävät. Pykälään tehtäisiin lisäys, jonka mukaan ylimmän johdon palvelussuhteen ehdoista sopiminen kuuluisi hallituksen tehtäviin. Sekä voimassaolevan että ehdotetun uuden Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 11 §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen ylimpään johtoon sovelletaan sitä, mitä valtion virkamieslaissa säädetään palvelussuhteen ehdoista. Virkamieslain 44 §:n mukaan sopimuksen palvelussuhteen ehdoista lain 26 §:ssä tarkoitettujen virkamiesten kanssa tekee valtioneuvosto. Kansaneläkelaitoksesta annettuun lakiin on Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema huomioon ottaen tarkoituksenmukaista säätää poikkeus virkamieslaista tältä osin ja määrätä ylimmän johdon palvelussuhteen ehdoista sopiminen Kansaneläkelaitoksen hallituksen toimivaltaan kuuluvaksi asiaksi.

9 § Ylin johto. Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja ja Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi vaatimus siitä, että pääjohtajan ja johtajan virkaan voitaisiin nimittää vain Suomen kansalainen. Suomen kansalaisuutta koskeva vaatimus täyttyy myös silloin, kun henkilöllä on lisäksi yhden tai useamman muun valtion kansalaisuus.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1) Kansaneläkelaitos on määritelty yhdeksi keskeiseksi kokonaisturvallisuuden toimijaksi, joka turvaa osaltaan yhteiskunnan kriisinkestävyyttä. Iso osa Kansaneläkelaitoksen lakisääteisistä tehtävistä tähtää väestön toimintakyvyn ylläpitämiseen ja palvelujen tarjoamiseen.

Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien virat ovat valtion ylimpiin johtamisvirkoihin rinnastuvia virkoja, joihin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä suomalaisen yhteiskunnan toimivuudelle ja hyvinvoinnille keskeisen sosiaaliturvajärjestelmän ylläpitämisessä, kehittämisessä ja organisoinnissa. Häiriöt sosiaaliturvajärjestelmän toimivuudessa vaarantavat keskeisiä yleisiä etuja ja vaarantavat perustuslain 19 §:ssä jokaiselle taattua oikeutta sosiaaliturvaan.

Sosiaaliturvaan liittyvien tehtävien lisäksi Kansaneläkelaitoksella on merkittävä rooli sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien (Kanta-palvelut) toimivuuden turvaamisessa. Niiden toimintavarmuus on pystyttävä turvaamaan kaikissa olosuhteissa.

Lisäksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 22 b §:n perusteella Kansaneläkelaitos voi pyynnöstä antaa virka-apua muulle viranomaiselle tai organisaatiolle turvallisuuden ja huoltovarmuuden parantamiseksi.

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 9 §:n 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Saman pykälän 3 momentin mukaan pääjohtaja vastaa mm. Kansaneläkelaitoksen strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta johtamisesta ja kehittämisestä. Pääjohtajan tehtäviin kuuluu myös päätöksen tekeminen virka-avun antamisesta. Johtajat toimivat tarvittaessa pääjohtajan sijaisena ja Kansaneläkelaitoksen hallitus on määritellyt heille vastuualueet, joilla he vastaavat toimintojen suunnittelusta, johtamisesta ja kehittämisestä.

Tehtäviensä vuoksi Kansaneläkelaitoksella on suuri määrä väestöä koskevaa salassa pidettäviä tietoja. Näiden tietojen oikeudeton käyttö, luovuttaminen tai muu käsittely voi vaarantaa tietoturvallisuutta tai laajan henkilöjoukon tietosuojaa. Ylimmän johdon vastuulla on se, että Kansaneläkelaitoksen tietoturvallisuus toimii.

Ylimmän johdon vastuulla on myös se, että muut Kansaneläkelaitoksen turvallisuusjärjestelyt toimivat ja poikkeusoloissa pystytään huolehtimaan väestön toimeentulon turvaamisesta sekä varmistamaan Kanta-palveluiden toimivuus. Siten Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon virkoihin liittyy yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyviä tehtäviä sekä valmius- ja varautumistehtäviä.

Edellä todetut Kansaneläkelaitoksen ylimmän johdon toimenkuvaan kuuluvat virkatehtävät ovat perusteita sille, että pääjohtajan ja johtajien virkoihin nimitettävältä tulee edellyttää Suomen kansalaisuutta vastaavasti kuin valtion virkamieslain 7 §:ssä todettujen virkojen osalta on säädetty.

11 § Pääjohtajan, johtajien ja toimihenkilöiden asema. Pykälää täsmennettäisiin siten, että nykyistä selvemmin ilmaistaisiin, miltä osin valtion virkamieslakia sovelletaan Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaan ja johtajiin. Esityksen mukaan pääjohtajaan ja johtajaan sovellettaisiin, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 a, 26 ja 40 §:ssä säädetään mainitun lain 26 §:n 4 kohdassa

tarkoitettujen virastojen päälliköiden sidonnaisuuksien ilmoittamisesta, irtisanomisesta ja virantoimituksesta pidättämisestä. Lisäksi pääjohtajaan ja johtajaan sovellettaisiin, mitä valtion virkamieslaissa on säädetty virkamiehen palvelussuhteen ehdoista, velvollisuuksista, vastuusta, sivutoimista, virkasuhteen purkamisesta ja päättämisestä sekä varoituksen antamisesta.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin, että pääjohtajan irtisanomisesta, virkasuhteen purkamisesta, virantoimituksesta pidättämisestä ja varoituksen antamisesta päättäisivät valtuutetut. Johtajien osalta näitä asioita koskevan päätöksen tekisi hallitus.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että valtuutettujen tai hallituksen 2 momentin mukaisesta päätöksestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Nykyisen pykälän 2 momentti siirrettäisiin pykälän 4 momentiksi.

19 a § Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus. Pykälä on uusi. Tässä lakiesityksessä ehdotetaan valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia muutettavaksi siten, että valtiontalouden tarkastusvirastolle (VTV) annettaisiin oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta. Oikeustilan selkeyden vuoksi ehdotetaan, että uusi VTV:n Kansaneläkelaitokseen kohdistama valvontatehtävä todetaan myös Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa. Vastaava selventävä säännös on myös hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 128 §:ssä. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeuden kuvaus sekä siinä käytetyt tarkastamisen lajit koskevat ilmaisut olisivat yhdenmukaiset valtiontalouden tarkastusvirastosta annettuun lakiin ehdotetun Kansaneläkelaitokseen kohdistuvaa tarkastusoikeutta koskevan lainkohdan kanssa ja tuossa laissa jo olevien tarkastusoikeutta ja tarkastustehtävää koskevien säädösten kanssa.

Samalla ehdotetaan muutettavaksi lain 6 luvun otsikkoa seuraavasti: *Kirjanpito, tilinpäätös ja tilintarkastus sekä hallinnon ja talouden tarkastus*. Koska jatkossa luvussa säädettäisiin pelkän tilintarkastamisen ohella myös Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastamisesta, on luvun otsikkoa syytä muuttaa niin, että se kuvaa tätä sisältöä.

20 a § Päätöksen tiedoksianto. Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen antamien, luonteeltaan velvoittavien etuutta koskevien päätösten tiedoksianto on mahdollista tehdä kirjeellä, tavallisena tiedoksiantona (HE 160/2003 vp s. 2-3).

Kansaneläkelaitos antaa kuitenkin velvoittavia päätöksiä myös muissa kuin etuusasioissa. Esimerkkinä voidaan mainita korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain mukaiset maksuunpanopäätökset. Koska päätösmäärät ovat yleensä suuria, on kustannustehokasta tai tarkoituksenmukaista käyttää tavallista tiedoksiantoa myös näissä tilanteissa. Todisteellisista tiedoksiannoista aiheutuisi enemmän kustannuksia ja ne hidastaisivat asioiden käsittelyä. Todisteellista tiedoksiantoa voidaan kuitenkin hallintolain mukaisesti käyttää, jos se on tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tavallinen tiedoksianto laajennettaisiin koskemaan myös muitakin Kansaneläkelaitoksen antamia päätöksiä kuin luonteeltaan velvoittavia etuuspäätöksiä. Kuten nykyisinkin, vastaanottajan katsottaisiin saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytettäisi. Ehdotetulla muutoksella huomioitaisiin myös Kansaneläkelaitoksen tulevaisuudessa mahdollisesti laajeneva tehtäväkenttä.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että momenttiin lisättäisiin viittaus sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettuun lakiin. Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen antaman päätöksen sähköisessä tiedoksiannossa noudatettaisiin, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:ssä säädetään. Sähköisesti tiedoksi annettu päätös katsottaisiin annetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Seitsemän päivän tiedoksisaantiolettaman muuttaminen ei ole tällä hetkellä perusteltua. Kansaneläkelaitoksen päätöksen liitteenä asianosaiselle lähetetään valitusosoitus, josta käy ilmi Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmän laskema valitusajan päättymispäivämäärä. Tietojärjestelmä laskee nykyisellään sekä postitse lähetetyn että sähköisesti tiedoksiannetun päätöksen valitusajan seitsemän päivän tiedoksisaantiolettaman mukaan. Tiedoksisaantipäivän vaihtelu tarkoittaisi, että tietoa viimeisestä valituspäivästä ei saataisi välittymään automaattisesti Kansaneläkelaitoksen järjestelmiin. Jos valitusajan päättymispäivämäärän laskemisessa pitäisi ottaa huomioon sekä kolmen päivän että seitsemän päivän tiedoksisaantiolettama, tämä vaatisi kalliita ja monimutkaisia järjestelmämuutoksia, joihin ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä ainakaan ennen uuden Eepos-tietojärjestelmän käyttöönottoa Kansaneläkelaitoksella.

Muutoin Kansaneläkelaitoksen päätöksen sähköisessä tiedoksiannossa noudatettaisiin sitä, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain 18 ja 19 §:ssä säädetään. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 19 §:n mukaisesti päätöksen sähköinen tiedoksianto edellyttää asianosaisen suostumusta. Suostumukselle ei ole laissa säädetty muotovaatimuksia. Suostumus voi olla yksittäistä asiaa koskeva tai yleisempi. Suostumuksen antaminen voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että sähköisessä lomakkeessa on erityinen kohta, jossa henkilö voi ilmoittaa halutun tiedoksiantotavan tai muuttaa aikaisemmin ilmoittamaansa tiedoksiantotapaa. Samoin esimerkiksi vain sähköisen yhteystiedon ilmoittaminen asiaa vireille pantaessa voi olla suostumus. (HE 111/2010 vp, s. 6).

Keskeistä on se, että Kansaneläkelaitoksen kanssa asioiva henkilö ymmärtäisi, että tiedoksianto voidaan toimittaa hänelle sähköisesti. Muutoksen myötä Kansaneläkelaitoksen sähköisessä asiointipalvelussa (OmaKela) asioivat asiakkaat saisivat sähköisesti hakemiaan etuuksia koskevat päätökset tiedoksi pääsääntöisesti siinä asiointikanavassa, jossa etuutta on haettu (OmaKela). Sähköisesti verkkohakemuksella etuuksia hakeva asiakas voisi kuitenkin halutessaan muuttaa päätöksen tiedoksiantotavan. Etuutta voisi hakea verkkohakemuksen lisäksi myös paperisella lomakkeella ja tällöin etuutta koskeva päätös tulisi postitse kotiin.

Tämän esityksen kanssa eduskunnassa on samanaikaisesti käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi (HE xx/2025). Kyseisen esityksen mukaan viranomaisten tiedoksianto tapahtuisi jatkossa ensisijaisesti Suomi.fi-viestien kautta. Esityksessä ehdotetaan myös muun muassa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 ja 19 §:n muuttamista. Ehdotuksen mukaan päätöksen sähköinen tiedoksianto asianosaiselle ei edellyttäisi enää asianosaisen suostumusta.

20 b § Yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä. Pykälä olisi uusi. Pykälässä säädettäisiin, että Kansaneläkelaitoksen tekemästä päätöksestä olisi käytävä ilmi Kansaneläkelaitoksen yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. Pykälä olisi poikkeus hallintolain säännöksestä (44 §:n 1 momentin 4 kohta), jonka mukaan päätöksestä on selvästi käytävä ilmi sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. On useita syitä sille, miksi Kansaneläkelaitoksen päätöksissä ei ole

realistista eikä tarkoituksenmukaista ilmaista lisätietoja antavan henkilön nimeä ja yhteystietoja, kuten hallintolaki edellyttää.

Hallintolain vaatimus ei ota huomioon Kansaneläkelaitoksen toiminnan erityispiirteitä. Kansaneläkelaitos antaa yli 10 miljoonaa etuuspäätöstä vuosittain. Tällaisten käsittelymäärien mahdollistamiseksi Kansaneläkelaitoksen toiminta on organisoitava erittäin tehokkaaksi. Kansaneläkelaitoksen suuren vuosittaisen päätösmäärän ja siitä aiheutuvan toiminnan tehokkuusvaatimuksen vuoksi, päätöksiä tekevien etuuskäsittelijöiden työmäärää ei voi entisestään kasvattaa siten, että heidän työtehtäviinsä lisättäisiin myös lisätietojen antaminen päätöksistä.

Lisäksi varsin vakava ongelma on se, että päätöksiä tekeviin etuuskäsittelijöihin on alkanut yhä enenevässä määrin kohdistua häirintää ja uhkailua heidän tekemiensä päätösten vuoksi. Häirintä ja uhkailu kohdistuu jossain määrin myös heidän perheenjäseniinsä. Jos päätöksessä ilmoitettaisiin lisätietojen antajaksi päätöksen tehneen henkilön yhteystiedot, tämä pahentaisi ongelmaa entisestään. Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Tästä aiheutuu velvollisuus pyrkiä turvaamaan sekä lainsäädännössä että käytännön toiminnassa se, ettei päätöksentekijään kohdistu uhka- ja vaaratilanteita hänen hoitaessaan hänelle määrättyjä työtehtäviä.

Lisätietopyyntöihin vastaaminen on järjestetty Kansaneläkelaitoksella siten, että päätöksessä kerrotaan asiakaspalveluyksikön yhteystiedot. Päätöksen saaneet henkilöt voivat ottaa yhteyttä palveluneuvontaan, missä tiedusteluihin vastaa joku neuvontapalvelun työntekijöistä. Lisätietoja antavan palveluneuvojan nimeäminen etukäteen ei olisi lisätietoja tarvitsevan asianosaisen edun mukaista. Esimerkiksi puhelimitse tehty lisätietotiedustelu ohjautuu heti ensimmäiselle vapaalle palveluneuvojalle, jolloin asiakas saa vastauksen kysymyksiinsä nopeasti. Palveluneuvojat on perehdytetty oman etuussektorinsa sisältöosaajiksi, ja he pystyvät siten vastaamaan kysymyksiin saman tien heti puhelun aikana. Vaikeammat kysymykset ohjataan kokeneemmille osaajille.

Lisäksi, jos Kansaneläkelaitoksen antamaan päätökseen merkittäisiin tietyn palveluneuvonnassa työskentelevän henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja, tällainen käytäntö merkitsisi suuria hankaluuksia työtehtävien organisoimiselle. Päätöstä tehtäessä ei vielä voida tietää, mistä kaikista päätöksistä tullaan pyytämään lisätietoja, joten jos lisätietoja antavat henkilöt olisi etukäteen nimetty, olisi yksittäisten palveluneuvojien työmäärän ennakointi ja työmäärän tasainen jakautuminen palveluneuvojien kesken jokseenkin mahdotonta.

Päätöksen saaneen henkilön kannalta ei ole merkityksellistä tietää etukäteen, keneltä Kansaneläkelaitoksen työntekijältä hän voi tarvittaessa pyytää asiassa lisätietoja. Oleellista on, että hän saa Kansaneläkelaitokselta tarvittaessa viivytyksessä lisätietoja häntä askarruttavassa asiassa. Kansaneläkelaitoksella laaditaan työntekijöitä varten etuuslakeihin perustuvat selventävät etuusohjeet. Sekä päätöksiä tekevät etuuskäsittelijät että lisätietoja antavat palveluneuvojat hyödyntävät asiaa käsitelleessään näitä samoja Kansaneläkelaitoksella laadittuja etuusohjeita.

Esitettävä uusi säännös toteuttaa sen hallintolain 8 §:ssä todetun vaatimuksen, että viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Lisäksi toteutuu hallintolain 7 §:n vaatimukset siitä, että asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

7.2 Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta

1 § Asema ja tehtävät. Pykälän 2 momentista poistettaisiin maininta siitä, että tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa Kansaneläkelaitosta.

2 § Tarkastusoikeus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 2 c kohta, jonka mukaan tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastamisoikeus ja tarkastuslajit on tässä määritelty samoin käsittein ja samalla tarkkuustasolla, kuin mitä muuallakin voimassaolevassa lainsäädännössä on tarkastusviraston tarkastamisesta säädetty. Taloudenhoidon laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastamisella tarkoitetaan käytännössä muun muassa valtiontaloudentarkastusviraston suorittamia tuloksellisuustarkastuksia, laillisuustarkastuksia ja näitä tarkastuslajeja yhdistäviä tarkastuksia. Tilintarkastaminen sen sijaan ei kuuluisi tarkastustehtävään. Siitä on säädetty muualla eikä Kansaneläkelaitoksen tilintarkastamista koskevia säädöksiä ja siitä muodostunut käytäntöä ole tarkoitus muuttaa tässä yhteydessä.

5 § Tarkastuskertomus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että Kansaneläkelaitoksen tarkastuksesta laadittu raportti annettaisiin tiedoksi eduskunnan valitsemille Kelan hallintoa ja toimintaa valvoville valtuutetuille. Kansaneläkelaitoksen toiminnan valvominen on eduskunnan valtuutetuille perustuslaissa määritelty tehtävä siten kuin lailla tarkemmin säädetään. Lisäksi momenttia muutettaisiin siten, että sosiaali- ja terveysministeriön tehtäviin ei kuuluisi ilmoittaa valtiontalouden tarkastusvirastolle mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen huomautusten johdosta on ryhdytty. Vaikka Kansaneläkelaitos kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle, vallitsevan valtiosääntöisen tulkinnan mukaan kuitenkin valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi Kansaneläkelaitos on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista. Näin ollen sosiaali- ja terveysministeriön toimivaltaan ei kuulu ryhtyä Kansaneläkelaitokseen kohdistuviin toimenpiteisiin tarkastuksesta laaditun raportin johdosta.

7.3 Laki tulotietojärjestelmästä (53/2018)

13 § Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä. Pykälän 1 momentin 17 kohtaa muutettaisiin siten, että Kansaneläkelaitoksella olisi aiempien tiedonsaanto-oikeuksiensa lisäksi oikeus saada tulotietojärjestelmästä sellaiset tulotiedot ja muut tiedot, jotka sillä on Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2-4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten oikeus saada. Tällaisia Kansaneläkelaitoksessa säädettyjä tehtäviä ovat etuusjärjestelmien ja Kansaneläkelaitoksen oman toimintansa kehittämistä palvelevan tutkimuksen tekeminen, tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatiminen, sekä ehdotuksien tekeminen toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämiseksi. Oikeudesta tietojen saamiseen näiden tehtävien toteuttamista varten säädetään Kansaneläkelaitosta koskevan lain uudessa 2 a §:ssä, jonka mukaan Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada useilta eri toimijoilta, muun muassa Verohallinnolta näitä tarkoituksia varten välttämättömät tiedot maksutta sekä salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan mahdollisimman pian.

Nimitettäessä hallituksen jäseniä 1.1.2026 alkavalle toimikaudelle, tulee uuden Kansaneläkelaitoksesta annetun lain vahvistamisen jälkeen, mutta ennen sen voimaantuloa noudattaa, mitä uuden lain 6 §:n 2 momentissa säädetään määräämisestä hallituksen jäseneksi.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada ja hyödyntää tietoja koskeva lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentävät ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämisestä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on pitänyt aiemmin henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia (PeVL 25/1998 vp). Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla on tullut olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Muilta osin tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että salassa pidettävien tietojen luovuttamisessa tiedonsaantioikeutta koskeva säännös on sidottava joko tarpeellisuus- tai välttämättömyysedellytykseen. Tarpeellisuusedellytyksessä on kyse siitä, että viranomaisen tietojensaantioikeus voidaan sitoa jonkun tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos tietosisältöjä ei luetella säännöksessä, valiokunta on edellyttänyt, että sääntelyyn sisällytetään vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 62/2018 vp, s. 5–6). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 15/2018 vp, s. 40). Perustuslakivaliokunta ei kuitenkaan ole pitänyt hyvin väliä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 59/2010 vp, s. 4).

Yksityiselämän suojaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia on esityksessä pyritty rajoittamaan rajaamalla tiedonsaantioikeutta ja tietojen käsittelyä. Ehdotukseen sisältyvää tietojensaantikynnystä on korotettu sitomalla tietojensaantioikeus asianmukaisesti vain välttämättömään. Myös tiedonsaantioikeuden piiriin tulevia tietosisältöjä on lueteltu lakiehdotuksessa ja säännöskohtaisissa perusteluissa.

Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö

Tietosuoja-asetus on EU:n jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä, jonka puitteissa on mahdollista antaa tai pitää voimassa ainoastaan sellaista kansallista lainsäädäntöä, jolla tarkennetaan tai täsmennetään asetuksen säännöksiä. Tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa.

Perustuslakivaliokunta on esittänyt huomioita EU:n lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on yleistä tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä koskevassa lausunnossaan pitänyt perusteltuna tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Valiokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä.

Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5)

Kansaneläkelaitoksen tehtävät edellyttävät laajamittaista henkilötietojen käsittelyä, joka merkitsee puuttumista luonnollisen henkilön yksityiselämän suojaan, ja johon liittyy riskejä henkilötietojen suojan kannalta. Tästä syystä ja koska kyse olisi viranomaisen tehtävään liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, olisi tietojen käsittelystä säädettävä laissa.

Ehdotetulla tietojen saamista ja hyödyntämistä koskevalla sääntelyllä on tarkoitus mahdollistaa Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaisten tehtävien suorittaminen. Kansaneläkelaitoksen lakisäateisenä tehtävänä on tuottaa ajantasaisiin rekisteriaineistoihin pohjautuvaa tietoa yhteiskunnan kehittämisen ja suunnittelun tueksi. Tavoiteltavia hyötyjä ei ole mahdollista saavuttaa ilman rekisteröityjen yksityiselämän suojaan kohdistuvia vaikutuksia. Yksityiselämän suojaa ei rajoitettaisi enempää kuin on tarpeen tietojen käyttötarkoituksen ja Kansaneläkelaitoksen lakisäateisten tehtävien kannalta. Ehdotettu sääntely on välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide sillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

Lakiehdotusten suhdetta yleisen tietosuoja-asetuksen sisältämään kansalliseen liikkumavaraan arvioidaan lisäksi lakiehdotusten säännöskohtaisissa perusteluissa.

Hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai sen nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Kansaneläkelaitoksen toimeksiannosta yksityiselle siirrettävät tehtävät ovat rutiiniluonteisia avustavia tukitehtäviä, joissa ei käytetä julkista valtaa. Avustavien tehtävien siirtämistä yksityiselle toimeksiantosopimuksin voidaan pitää tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon Kansaneläkelaitoksen toimintojen tuottavuus sekä asiakkaiden saama hyöty palvelun nopeudesta ja joustavuudesta sekä siitä, että Kansaneläkelaitos voi keskittää resurssit asiantuntijatyöhön.

Julkisen hallintotehtävän siirtoa koskevan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisesti oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimukset edellyttävät, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (esimerkiksi PeVL 20/2006 vp). Yleislakeja sovelletaan niiden soveltamisalan osalta myös yksityiseen niiden hoitaessa julkista hallintotehtävää. Suoraan lain nojalla tulevat sovellettavaksi hallintolaki ja kielilaki.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:n mukaisesti viranomaisena pidetään myös yksityistä sen hoitaessa julkista hallintotehtävää, johon liittyy julkisen vallan käyttäminen. Tämän ehdotuksen mukaisten tehtävien hoitamisessa ei käytettäisi julkista valtaa eikä tehtävää hoitavaan voitaisi soveltaa julkisuuslain viranomaiskäsitettä. Lain 5 §:n mukaisena viranomaisen asiakirjana pidetään kuitenkin myös sellaista asiakirjaa, joka on annettu viranomaisen toimeksiannosta toimivalle toimeksiantotehtävän suorittamista varten. Laissa säädetty salassapitovelvoitteet tulevat täten sovellettavaksi lain 23 §:n mukaisesti toimeksiannosta toimivan osalta.

Kansaneläkelaitosta avustavissa tehtävissä toimivat henkilöt toimisivat tehtävässään virkavastuulla. Tämä koski myös rikosoikeudellista virkavastuuta. Sääntely on paikallaan muun muassa siitä syystä, että avustavissa tehtävissä toimivat henkilöt käsittelevät salassa pidettäviä asiakirjoja. Vaikka vastuu esimerkiksi salassapitosäännösten rikkomisesta syntyykin jo viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain kautta, voi salassa pidettävien tietojen hallinta johtaa myös muunlaisiin väärinkäytöksiin.

Tehtävien siirtämisestä huolimatta Kansaneläkelaitos vastaa edelleen sosiaaliturvaa koskevista tehtävistään. Kansaneläkelaitoksella on edelleen velvollisuus ohjata ja neuvoa asiakkaita sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Asiakkaan mahdollisesti kärsimistä vahingoista vastaisi Kansaneläkelaitos siten kuin julkisyhteisön vahingonkorvausvastuusta säädetään.

Perustuslakivaliokunta on jo aiemmin ottanut kantaa vastaavanlaiseen kysymykseen käsitellessään hallituksen esitystä (HE 76/2012 vp) verohallinnon avustavien tehtävien siirtämisestä yksityiselle taholle. Lausunnossaan (PeVL 30/2012 vp) perustuslakivaliokunta totesi, että lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Kansaneläkelaitoksen pääjohtajaa ja johtajia koskeva kansalaisuusvaatimus

Esityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitoksesta annettua lakia muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan tai johtajien virkoihin voitaisiin nimittää vain Suomen

kansalainen. Vastaavanlainen edellytys koskee nykyisellään valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon ylimpiä johtamisvirkoja, samoin kuin virkoja, joihin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä. Suomen kansalaisen mahdolliset muut kansalaisuudet eivät olisi esteenä virkaan nimittämiseksi. Ehdotukset ovat merkityksellisiä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyn sekä perustuslain 125 §:n virkojen kelpoisuusvaatimuksia koskevan sääntelyn kannalta.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Kuten ilmaisusta ”muu henkilöön liittyvä syy” ilmenee, kiellettyjen erotteluperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä. Kansalaisuus on perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan yksi kohdassa tarkoitettu erotteluperuste (PeVL 26/2010 vp, s. 2, PeVL 13/2009 vp, s. 2, PeVL 11/2009 vp, s. 7).

Syrjintäkieltosäännöksellä ei ole kielletty kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi säännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on erottelun hyväksyttävyyden lisäksi kiinnitetty huomiota valitun keinon oikeasuhtaisuuteen (PeVL 23/2012 vp, s. 2, PeVL 60/2010 vp, s. 3).

Lailla voidaan perustuslain 125 §:n 1 momentin mukaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen. Sanonnalla ”määrätty” julkinen virka tai tehtävä on ilmaistu periaate, jonka mukaan kansalaisuusvaatimuksia tulisi asettaa vain rajoitetusti ja perustellusta syystä (HE 1/1998 vp, s. 180). Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että kansalaisuusvaatimus voidaan säätää kelpoisuusehdoksi sellaiseen virkaan, johon kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttämistä (mm. PeVL 38/2013 vp, PeVL 19/2005 vp ja PeVL 28/2004 vp). Julkisen vallan käytön ydinalueeseen kuuluvat esimerkiksi poliisitoimi, tuomioistuinlaitoksen lainkäyttötoiminta, ulosottoimi ja verotus sekä viranomaisen oikeus määrätä ulkopuolisille virallisia seuraamuksia (esim. uhkasakko). Julkisen vallan alaa ei voida kuitenkaan tyhjentävästi määritellä (HE 1/1998 vp, s. 74/II).

Perustuslakivaliokunnan käytännössä merkittävää julkisen vallan käyttämistä on katsottu kuuluvan muun muassa seuraaviin virkoihin: tuomarin virka (PeVL 13/1999 vp), poliisimiehen virka (PeVL 28/2004 vp, PeVL 38/2013 vp) ja rajavartiolaitoksen virka (PeVL 19/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt hyväksyttävänä säätää kansalaisuusvaatimus myös poliisimiehen virkaan ja rajavartiolaitoksen virkaan koulutettaville (PeVL 28/2004 vp, PeVL 10/2005 vp). Perustuslakivaliokunta perusteli Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen upseerien tehtävään koulutettaville asetettavaksi ehdotetun kansalaisuusvaatimuksen hyväksyttävyyttä nimenomaan näiden tehtävien merkityksellisyydellä kansakunnan yleisen turvallisuuden kannalta (PeVL 31/2008 vp).

Vastaavalla tavalla, kuin mitä valtion virkamieslain 7 §:ssä on säädetty, Suomen kansalaisuutta edellytettäisiin myös Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan ja johtajien virkaan valittavilta. Näissä viroissa hoidetaan tehtäviä, joihin kuuluu muun muassa merkittävää julkisen vallan käyttämistä ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyviä tehtäviä. Virkojen luonnetta tältä kannalta on tarkemmin arvioitu edellä yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Perustuslain 125 §:n 2 momentin mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Koetellulla kansalaiskunnolla tarkoitetaan yleisessä kansalaistoiminnassa saatuja viran hoidon kannalta merkityksellisiä ansioita sekä nuhteetonta käytöstä. Sanalla kansalaiskunto ei viitata Suomen kansalaisuuteen. Nimitysperusteita on tulkittava yhteydessä asianomaisen viran yleisiin ja erityisiin kelpoisuusvaatimuksiin, joihin

liittyen on otettava huomioon myös viran nimi ja tehtäväpiiri sekä virkaan kuuluvat konkreettiset työtehtävät (HE 1/1998 vp).

Henkilöitä, heidän sidonnaisuuksiaan ja tilannettaan muutoinkin sekä kyseessä olevan viran asettamia vaatimuksia arvioitaisiin tapauskohtaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Siten esimerkiksi kaksoiskansalaisuus ei merkitsisi yleistä estettä nimitykselle eikä kysymys siten olisi yleisestä kaksoiskansalaisuuteen perustuvasta virkakiellosta. Sääntely ei muutoinkaan asettaisi henkilöitä eri asemaan perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen henkilöön liittyvien syiden perusteella. Ehdotetulla sääntelyllä on hyväksyttävä, valtion elintärkeisiin toimintoihin olennaisella tavalla kytkeytyvä tavoite, minkä lisäksi siinä on otettu huomioon oikeasuhtaisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Näillä perustein hallitus katsoo, että esitys on sopusoinnussa perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussääntelyn kanssa.

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkasta Kansaneläkelaitoksen toimintaa

Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema perustuu perustuslain 36 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan eduskunta valitsee valtuutetut valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Tämän perustuslain pykälän ja sen perusteella muodostuneella valtiosääntökäytännöllä Kansaneläkelaitos on kytketty eduskunnan vaikutusvallan piiriin.

Perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslain 36 §:n 1 momentissa olevan sääntelyn vaativan, että valtuutetuille muodostetaan lailla sellainen tehtävä- ja toimivaltakokonaisuus, joka turvaa mahdollisuuden tosiasiallisesti merkittävään valvontaan (PeVL 7/2001 vp, s. 2). Valvonta tulee perustuslakivaliokunnan mukaan tässä yhteydessä käsittää väljästi. Perustuslain on ymmärrettävä viittaavan pyrkimykseen turvata eduskunnan riittävät vaikutusmahdollisuudet Kansaneläkelaitoksessa (PeVL 7/2001 vp, s. 3).

Valtuutettujen valvontavallan on katsottu sulkevan pois tai rajoittavan valtion muiden toimielinten mahdollisuuksia puuttua Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että valtiosääntöoikeudellisen erityisasemansa vuoksi Kansaneläkelaitos on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista (mm. PeVL 7/2001 vp; PeVL 46/2010 vp). Esimerkiksi valtiovarainministeriön sitovan ohjauksen ulottaminen Kelaan olisi perustuslaki-valiokunnan kannanoton mukaan edellyttänyt perustuslain säätämisyjärjestystä (PeVL 46/2010 vp, s. 4). Kuitenkin myös muut tahot eduskunnan lisäksi valvovat Kansaneläkelaitoksen toimintaa, kuten ylimmät laillisuusvalvojat sekä tietosuojavaltuutettu yleisen tietosuojasetuksen ja sitä toimeenpanevan tietosuojalainsäädännön toteutumisen osalta. Lisäksi eräiden tekoälyjärjestelmien valvonasta annetun lain (xx/2025) mukaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) valvoo Kansaneläkelaitoksen käyttöön ottamia suuririskisiä tekoälyjärjestelmiä. Kiellettyjen tekoälyjärjestelmien osalta Kansaneläkelaitosta valvoo tietosuojavaltuutettu ja tekoälyasetuksen 50 artiklan mukaisten avoimuusvelvoitteiden toteutumista valvoo Liikenne- ja viestintävirasto.

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annettua lakia esitetään muutettavaksi siten, että valtiontalouden tarkastusvirastolle säädettäisiin oikeus Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastamiseen. Ehdotuksen mukaan valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 5 §:ssä säädettäisiin, että

Kansaneläkelaitoksen tarkastuksesta laadittu tarkastuskertomus tulisi antaa tiedoksi eduskunnan tarkastusvaliokunnalle ja muille voimassa olevassa laissa säädetyille tahoille, minkä lisäksi tarkastuskertomus tulisi antaa tiedoksi myös eduskunnan valitsemille Kansaneläkelaitosta valvoville valtuutetuille. Eduskunnan valtuutetuille toimitettava tarkastuskertomus täydentäisi valtuutetuille valvontatehtävässään tarpeellista tietoaineistoa. Tässä suhteessa se vahvistaisi valtuutettujen asemaa Kansaneläkelaitoksen valvojana, ei heikentäisi sitä. Tällä tavalla toteutettu valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeuden ulottaminen Kansaneläkelaitokseen tukisi eduskunnan budjettivaltaa ja tietotarpeita, mikä osaltaan vahvistaisi eduskunnan valvontafunktiota entisestään. Esitys ei muuttaisi valtuutettujen nykyisen tehtävän luonnetta tai heikentäisi eduskunnan valvonta- tai vaikutusmahdollisuuksia.

Edellä esitetyn perusteella hallitus katsoo, että esitys on tältä osin perustuslain mukainen ja laki voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

Laki Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 6 §:n 2 momentti, 9 §:n 1 momentti, 11 §, 20 a § ja 6-luvun otsikko, sellaisena kuin niistä ovat 9 § laissa 331/2024 ja 20 a § osaksi laissa 425/2021 sekä

lisätään lakiin uusi 2 a §, 2 b §, 7 §:n 1 momenttiin uusi kohta 13, uusi 19 a §, uusi 20 b §, sellaisena kuin 7 §:n 1 momentti on laissa 331/2024 seuraavasti:

2 a §

Oikeus saada ja käsitellä tietoja

Kansaneläkelaitoksella on salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä oikeus käsitellä rekistereidensä tietoja 2 §:n 2 momentin ja 3 momentin 2–4 kohdissa säädettyjen tehtävien ja palvelujen hoitamista varten.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä 2 §:n 3 momentin 2–4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tunnistetietoineen väestöä koskevat välttämättömät tiedot seuraavasti:

1) Eläketurvakeskukselta lakisääteisten työeläkkeiden ja vastaavien luopumisetuuksien, kuntoutuslupausten, kuntoutusrahojen ja -korotusten päätösten sekä ansaintarekisterin tiedot;

2) eläkevakuutusyhtiöiltä tiedot omaishoitajana ja perhehoitajina toimineista henkilöistä ja maksetuista palkkioista;

3) työvoimaviranomaiselta ja elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskukselta työvoimapolitiittisia lausuntoja koskevat tiedot;

4) Verohallinnolta verotustiedot;

5) Verohallinnon Tulorekisteriyksiköltä tulorekisteritiedot;

6) Maahanmuuttovirastolta ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja luvan kestoa koskevat tiedot tai muut vastaavat tiedot;

7) Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta lääkekulutustiedot ja hoitolaitoksissa käytettäviä lääkkeitä koskevat tiedot sekä lääkkeiden saatavuushäiriötiedot;

8) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 3 luvun 13 §:n mukaisilta asiakastietojen rekisterinpitäjiltä kyseisessä laissa tarkoitettuihin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin (Kanta-palvelut) tallennetut tiedot sekä sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007) tarkoitettuihin reseptikeskukseen tallennetut tiedot lääkemääräyksistä ja niihin liittyvistä toimitustiedoista;

9) Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tiedot perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, työterveyshuollon ja sosiaalihuollon toiminnasta ja kustannuksista;

10) Tilastokeskukselta tiedot väestön koulutuksesta, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta;

11) Opetushallitukselta sekä opetus- ja kulttuuriministeriöltä varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tarkoitetusta varhaiskasvatuksen tietovarannosta tiedot varhaiskasvatuksessa olevista lapsista ja heidän huoltajistaan;

12) luottotietolain (527/2007) mukaisilta luottotoiminnan harjoittajilta luottotietolain 4 luvun 13 §:n mukaiset luottotietorekisteriin henkilöluottotietoina tallennetut maksuhäiriötiedot ja niitä täydentävät tiedot;

13) Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä opiskeluterveydenhuoltopalveluita koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä opiskeluterveydenhuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot;

14) Työterveyshuollon palveluntuottajilta työterveyshuoltopalveluita koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä työterveyshuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot.

2 b §

Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle

Kansaneläkelaitos voi siirtää 2 §:n 1 momentin mukaiseen sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvän avustavan tehtävän sellaiselle yksityiselle taholle, jolla on riittävät tekniset edellytykset sekä riittävä osaaminen tällaisen tehtävän hoitamiseksi. Avustavia tehtäviä ovat:

1) Kansaneläkelaitokselle saapuvien hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto, lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen;

2) Kansaneläkelaitoksen lähettämien asiakirjojen tulostaminen ja laittaminen kuoriin;

3) sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:n mukainen sähköinen tiedoksianto ja siihen liittyvän suostumuksen hallinta.

Avustavia tehtäviä hoitava henkilö toimii 1 momentin mukaisia tehtäviä suorittaessaan rikosoikeudellisella virkavastuulla. Vahingonkorvauksesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

6 §

Hallitus

Hallituksen jäseniä määrättäessä on otettava huomioon sosiaaliturvan, johtamisen, hallinnon, talous- ja sijoitustoiminnan sekä julkisen tietohallinnon asiantuntemus. Lisäksi on otettava huomioon työ- ja yritys-elämän ja vakuutettujen asiantuntemus, jota edustavat työnantajakeskusjärjestöjen ja palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat. Hallituksen jäsenistä yhden tulee olla sosiaali- ja terveysministeriön edustaja.

7 §

Hallituksen tehtävät

Hallitus johtaa ja kehittää Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Hallituksen tehtävänä on muun ohella:

13) sopia ylimmän johdon palvelussuhteen ehdoista.

9 §

Ylin johto

Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia. Pääjohtajan ja johtajan virkaan voidaan nimittää vain Suomen kansalainen.

11 §

Pääjohtajan, johtajien ja toimihenkilöiden asema

Pääjohtajaan ja johtajaan sovelletaan, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 a, 26 ja 40 §:ssä säädetään mainitun lain 26 §:n 4 kohdassa tarkoitettujen virastojen päälliköiden sidonnaisuuksien ilmoittamisesta, irtisanomisesta ja virantoimituksesta pidättämisestä. Lisäksi pääjohtajaan ja johtajaan sovelletaan, mitä valtion virkamieslaissa on säädetty virkamiehen palvelussuhteen ehdoista, velvollisuuksista, vastuusta, sivutoimista, virkasuhteen purkamisesta ja päättymisestä sekä varoituksen antamisesta.

Pääjohtajan sivutoimiluvasta, irtisanomisesta, virkasuhteen purkamisesta, virantoimituksesta pidättämisestä ja varoituksen antamisesta päättävät valtuutetut. Johtajien osalta näistä asioista päättää hallitus.

Valtuutettujen tai hallituksen 2 momentin mukaisesta päätöksestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Laitoksen toimihenkilöiden työsuhteeseen Kansaneläkelaitokseen noudatetaan työsopimuslakia. Työsuhteen ehdoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja toimihenkilöitä edustavien yhdistysten välisellä työehtosopimuksella.

6 Luku

Kirjanpito, tilinpäätös, tilintarkastus sekä hallinnon ja talouden tarkastus

19 a §

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta. Tarkastuksessa noudatetaan, mitä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa (676/2000) säädetään.

20 a §

Päätöksen tiedoksianto

Kansaneläkelaitoksen päätös toimitetaan tiedoksi postitse kirjeellä. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Päätöksen sähköisestä tiedoksiannosta noudatetaan, mitä sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnasta annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:ssä säädetään. Päätös katsotaan annetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

20 b §

Yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä

Päätöksestä on käytävä ilmi Kansaneläkelaitoksen yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Nimitettäessä hallituksen jäseniä 1.1.2026 alkavalle toimikaudelle, tulee uuden lain vahvistamisen jälkeen, mutta ennen sen voimaantuloa noudattaa, mitä uuden lain 6 §:n 2 momentissa säädetään määräämisestä hallituksen jäseneksi.

2.

Laki

Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (676/2000) 1 §:n 2 momentti ja 5 §:n 1 momentti, sellaisena kuin 5 §:n 1 momentti on laissa 597/2007 sekä
lisätään 2 §:n 1 momenttiin uusi kohta 2 c seuraavasti:

1 §

Asema ja tehtävät

Tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja eikä Suomen Pankkia.

2 §

Tarkastusoikeus

Tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa:

2 c) Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta;

5 §

Tarkastuskertomus

Tarkastusvirasto antaa tarkastuksesta laaditun tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, sekä tiedoksi eduskunnan tarkastusvaliokunnalle ja valtiovarainministeriölle. Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tarkastuksesta laadittu raportti annetaan tiedoksi eduskunnan valitsemille Kansan-eläkelaitosta valvoville valtuutetuille. Tarkastetun ja ministeriön, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, on ilmoitettava tarkastusvirastolle, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen huomautusten johdosta on ryhdytty. Tämä ilmoitusvelvollisuus ei kuitenkaan koske sosiaali- ja terveysministeriötä silloin, kun tarkastuskertomus koskee Kansaneläkelaitosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

Laki tulotietojärjestelmästä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:n 1 momentin 17 kohta seuraavasti:

13 §

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotieto-järjestelmästä

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

17) Kansaneläkelaitokselle kaikista tulorekisteriin merkitystä tulonsaajista sellaiset tulotiedot ja muut tiedot, jotka Kansaneläkelaitoksella on kaikkien sen toimeenpantaviksi säädettyjen eläkkeiden ja etuuksien sekä 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten ja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2-4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten oikeus saada;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Laki

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a §

Oikeus saada ja käsitellä tietoja

Kansaneläkelaitoksella on salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä oikeus käsitellä rekistereidensä tietoja 2 §:n 2 momentin ja 3 momentin 2-4 kohdissa säädettyjen tehtävien ja palvelujen hoitamista varten.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvoitteiden ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä 2 §:n 3 momentin 2-4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten tunnistetietoineen väestöä koskevat välttämättömät tiedot seuraavasti:

- 1) Eläketurvakeskukselta lakisääteisten työeläkkeiden ja vastaavien luopumisetuuksien, kuntoutuslupausten, kuntoutusrahojen ja -korotusten päätösten sekä ansaintarekisterin tiedot;
- 2) eläkevakuutusyhtiöiltä tiedot omaishoitajana ja perhehoitajina toimineista henkilöistä ja maksetuista palkkioista;
- 3) työvoimaviranomaiselta ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskukselta

- työvoimapolitiittisia lausuntoja koskevat tiedot;
- 4) Verohallinnolta verotustiedot;
 - 5) Verohallinnon Tulorekisteriyksiköltä tulorekisteritiedot;
 - 6) Maahanmuuttovirastolta ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja luvan kestoja koskevat tiedot tai muut vastaavat tiedot;
 - 7) Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta lääkekulutustiedot ja hoitolaitoksissa käytettäviä lääkkeitä koskevat tiedot sekä lääkkeiden saataavuushäiriötiedot;
 - 8) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 3 luvun 13 §:n mukaisilta asiakastietojen rekisterinpitäjiltä kyseisessä laissa tarkoitettuihin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin (Kanta-palvelut) tallennetut tiedot sekä sähköisestä lääkemääräyksestä annetussa laissa (61/2007) tarkoitetut reseptikeskukseen tallennetut tiedot lääkemääräyksistä ja niihin liittyvät toimitustiedot;
 - 9) Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tiedot perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, työterveyshuollon ja sosiaalihuollon toiminnasta ja kustannuksista;
 - 10) Tilastokeskukselta tiedot väestön koulutuksesta, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta;
 - 11) Opetushallitukselta sekä opetus- ja kulttuuriministeriöltä varhaiskasvatusta (540/2018) tarkoitetusta varhaiskasvatuksen tietovarannosta tiedot varhaiskasvatuksessa olevista lapsista ja heidän huoltajistaan;
 - 12) luottotietolain (527/2007) mukaisilta luottotoiminnan harjoittajilta luottotietolain 4 luvun 13 §:n mukaiset luottotietorekisteriin henkilöluottotietoina tallennetut maksuhäiriötiedot ja niitä täydentävät tiedot;
 - 13) Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiöltä opiskeluterveydenhuoltopalveluita

koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä opiskeluterveydenhuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot;

- 14) Työterveyshuollon palveluntuottajilta työterveyshuoltopalveluita koskevat henkilö- ja potilastiedot sekä työterveyshuoltopalveluiden tuottamiseen liittyvät kustannus- ja toimintatiedot.

2 b §

Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle

Kansaneläkelaitos voi siirtää 2 §:n 1 momentin mukaiseen sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvän avustavan tehtävän sellaiselle yksityiselle taholle, jolla on riittävät tekniset edellytykset sekä riittävä osaaminen tällaisen tehtävän hoitamiseksi. Avustavia tehtäviä ovat:

- 1) Kansaneläkelaitokselle saapuvien hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanotto, lajittelu sekä asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen tallentaminen;
- 2) Kansaneläkelaitoksen lähettämien asiakirjojen tulostaminen ja laittaminen kuoriin;
- 3) sähköisestä asioinnista viranomaistoinnassa annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:n mukainen sähköinen tiedoksianto ja siihen liittyvän suostumuksen hallinta;

Avustavia tehtäviä hoitava henkilö toimii 1 momentin mukaisia tehtäviä suorittaessaan rikosoikeudellisella virkavastuulla. Vahingonkorvauksesta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

6 §

Hallitus

Hallituksessa on enintään kymmenen jäsentä, jotka valtuutetut määräävät. Hallituksen toimikausi on kolme vuotta. Jos hallituksen jäsenen tehtävä tulee avoimeksi kesken toimikauden, hänen tilalleen on jäljellä olevan toimikauden ajaksi määrättävä uusi jäsen. Valtuutetut määräävät hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Hallituksen jäseniä määrättäessä on otettava huomioon sosiaaliturvan, johtamisen, hallinnon sekä talous- ja sijoitustoiminnan asiantuntemus. Hallituksen jäsenistä yksi on sosiaali- ja terveysministeriön, yksi työntantajakeskusjärjestöjen, yksi palkansaajakeskusjärjestöjen ja yksi maa- ja metsätaloustuottajien keskusjärjestöjen edustaja.

Hallituksen jäseneksi ei voida määrätä palvelus- tai työsuhteessa Kansaneläkelaitokseen olevaa henkilöä. Kansaneläkelaitoksen henkilöstön edustajalla on kuitenkin läsnäolo- ja puheoikeus hallituksen kokouksissa.

Hallituksen jäsen on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on toimimalla lain tai muiden säännösten vastaisesti taikka muutoin tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttanut Kansaneläkelaitokselle. Jos vahinko on aiheutunut useamman hallituksen jäsenen menettelystä, he vastaavat korvaamisesta yhdessä.

Valtuutetut voivat vapauttaa hallituksen jäsenen tehtävästään kesken toimikauden, jos hän ei enää täytä niitä vaatimuksia, joita hänen tehtävänsä edellyttävät, tai jos hän on syyllistynyt vakavaan rikkomukseen.

7 §

Hallituksen tehtävät

Hallitus johtaa ja kehittää Kansaneläkelaitoksen toimintaa. Hallituksen tehtävänä on muun ohella:

6 §

Hallitus

Hallituksen jäseniä määrättäessä on otettava huomioon sosiaaliturvan, johtamisen, hallinnon, talous- ja sijoitustoiminnan sekä julkisen tietohallinnon asiantuntemus. Lisäksi on otettava huomioon työ- ja yrityselämän ja vakuutettujen asiantuntemus, jota edustavat työntantajakeskusjärjestöjen ja palkansaajakeskusjärjestöjen edustajat. Hallituksen jäsenistä yhden tulee olla sosiaali- ja terveysministeriön edustaja.

7 §

Hallituksen tehtävät

- 1) vahvistaa vuosittain laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma;
- 2) laatia vuosittain laitoksen toimintakertomus ja tilinpäätös;
- 3) vahvistaa laitoksen työjärjestys, jossa annetaan tarkemmat määräykset hallinnosta ja asioiden käsittelystä;
- 4) päättää laitoksen varojen sijoitustoiminnan yleisistä periaatteista;
- 5) päättää kiinteän omaisuuden ostamisesta ja myymisestä;
- 6) päättää pääjohtajan ja johtajien välisestä työnjaosta;
- 7) ottaa työsopimussuhteeseen johtoryhmän jäsenenä olevat johtavat toimihenkilöt;
- 8) vahvistaa pääjohtajan ja muiden johtajien palkka- ja muut edut;
- 9) vahvistaa toimihenkilöiden palkkausta, työaikaa, vuosilomia ja matkakulujen korvaamista koskevat perusteet;
- 10) päättää muut periaatteellista laatua olevat tai muuten tärkeät asiat;
- 11) vahvistaa Kansaneläkelaitoksen strategia;
- 12) päättää ylimmän johdon sijaisuuksista.

Hallitus voi siirtää toimivaltaansa pääjohtajalle, johtajille sekä toimihenkilöille.

13) sopia ylimmän johdon palvelussuhteen ehdoista.

9 §

Ylin johto

Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia. Pääjohtajan ja johtajan virka on ennen sen täyttämistä julistettava haettavaksi. Pääjohtajan nimittävät valtuutetut hallituksen esityksestä. Pääjohtajan toimikausi on seitsemän vuotta. Muun johtajan nimittää hallitus. Johtajan toimikausi on viisi vuotta. Pääjohtajan tai johtajan nimittämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

9 §

Ylin johto

Kansaneläkelaitosta johtaa pääjohtaja. Kansaneläkelaitoksessa voi olla myös muita johtajia. *Pääjohtajan ja johtajan virkaan voidaan nimittää vain Suomen kansalainen.*

Pääjohtajan ja johtajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvosto voi erityisistä syistä antaa erivapauden asetuksella säädettävistä kelpoisuusvaatimuksista.

Pääjohtaja vastaa Kansaneläkelaitoksen strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta johtamisesta ja kehittämisestä, asioiden esittelystä hallitukselle ja hallituksen päätösten toimeenpanosta sekä valmistelee työjärjestyksen hallituksen päätettäväksi.

11 §

Pääjohtajan, johtajien ja toimihenkilöiden asema

Pääjohtajan ja johtajan palvelussuhteesta Kansaneläkelaitokseen on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion virkamieslaissa säädetään valtion ylimpien virkamiesten vastuusta, erottamisperusteista ja palvelussuhteen ehdoista.

Laitoksen toimihenkilöiden työsuhteeseen Kansaneläkelaitokseen noudatetaan työsopimuslakia. Työsuhteen ehdoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja toimihenkilöitä edustavien yhdistysten välisellä työehtosopimuksella.

11 §

Pääjohtajan, johtajien ja toimihenkilöiden asema

Pääjohtajaan ja johtajaan sovelletaan, mitä valtion virkamieslain (750/1994) 8 a, 26 ja 40 §:ssä säädetään mainitun lain 26 §:n 4 kohdassa tarkoitettujen virastojen päälliköiden sidonnaisuuksien ilmoittamisesta, irtisanomisesta ja virantoimituksesta pidättämisestä. Lisäksi pääjohtajaan ja johtajaan sovelletaan, mitä valtion virkamieslaissa on säädetty virkamiehen palvelussuhteen ehdoista, velvollisuuksista, vastuusta, sivutoimista, virkasuhteen purkamisesta ja päättymisestä sekä varoituksen antamisesta.

Pääjohtajan sivutoimiluvasta, irtisanomisesta, virkasuhteen purkamisesta, virantoimituksesta pidättämisestä ja varoituksen antamisesta päättävät valtuutetut. Johtajien osalta näistä asioista päättää hallitus.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Valtuutettujen tai hallituksen 2 momentin mukaisesta päätöksestä saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Laitoksen toimihenkilöiden työsuhteeseen Kansaneläkelaitokseen noudatetaan työsopimuslakia. Työsuhteen ehdoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja toimihenkilöitä edustavien yhdistysten välisellä työehtosopimuksella.

6 Luku

Kirjanpito, tilinpäätös ja tilintarkastus

6 Luku

Kirjanpito, tilinpäätös, tilintarkastus sekä hallinnon ja talouden tarkastus

19 a §

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus

Valtiontalouden tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta. Tarkastuksessa noudatetaan, mitä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa (676/2000) säädetään.

20 a §

Päätöksen tiedoksianto

20 a §

Päätöksen tiedoksianto

Voimassa oleva laki

Kansaneläkelaitoksen toimeenpantavaksi säädettyä etuutta koskeva päätös lähetetään postitse kirjeellä. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, päätös voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi sähköisenä viestinä. Päätös katsotaan annetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Ehdotus

Kansaneläkelaitoksen *päätös toimitetaan tiedoksi postitse kirjeellä*. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Päätöksen sähköisestä tiedoksiannosta noudatetaan, mitä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003) 18 ja 19 §:ssä säädetään. Päätös katsotaan annetun tiedoksi seitsemäntenä päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

20 b §

Yhteystietojen ilmoittaminen päätöksessä

Päätöksestä on käytävä ilmi Kansaneläkelaitoksen yhteystieto, josta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
..

Laki

Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Asema ja tehtävät

1 §

Asema ja tehtävät

Eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto (tarkastusvirasto).

Tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja, Suomen Pankkia eikä kansaneläkelaitosta.

Tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja säädetään erikseen.

Tarkastusvirasto hoitaa talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annetussa laissa (869/2012) säädetty tehtävät.

Tarkastusviraston tehtävänä on tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Tarkastusviraston tehtäviin ei kuulu tarkastaa eduskunnan taloudenhoitoa, eduskunnan vastattavana olevia rahastoja *eikä Suomen Pankkia*.

2 §

Tarkastusoikeus

Tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa:

1) valtion viranomaisia, laitoksia, liikelaitoksia, liikelaitoskonserneja ja valtion rahastoja;

2) valtion määräysvallassa olevia yhtiöitä ja muita 19 §:ssä tarkoitettuja yhtiöitä erityisesti sen selvittämiseksi, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty;

2 a) hyvinvointialueiden ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 4 §:ssä tarkoitettuun hyvinvointialuekonserniin kuuluvien yhteisöjen ja säätiöiden taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä mainitussa pykälässä tarkoitettuja sellaisia muita yhteisöjä, säätiöitä ja laitoksia joissa hyvinvointialue yhdessä yhden tai useamman hyvinvointialueen, yhden tai useamman kunnan tai valtion kanssa käyttää määräysvaltaa valtiolta saadun rahoituksen osalta; (29.6.2021/660)

2 b) Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen sekä näitä tehtäviä varten perustettujen kaupungin määräysvallassa olevien yhteisöjen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta valtiolta saadun rahoituksen osalta; (29.6.2021/660)

3) valtiolta varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua saaneita kuntia, kuntayhtymiä, säätiöitä sekä muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä sekä yksityisiä henkilöitä sen selvittämiseksi, ovatko varojen tai muun taloudellisen tuen tai edun saamiseksi annetut tiedot oikeat, onko myöntämispäätöksessä määrättyjä ehtoja noudatettu ja onko varat tai muu taloudellinen tuki tai etu käytetty siihen tarkoitukseen, johon ne on annettu;

2 §

Tarkastusoikeus

—————
2 c) Kansaneläkelaitoksen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta;
—————

4) yhteisöjä ja muita oikeushenkilöitä, jotka ovat saaneet valtiolta luvan hankkia varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi;

5) valtion maksuliikettä hoitavia luottolaitoksia ja muita yhteisöjä valtion maksuliikkeen hoidon selvittämiseksi samoin kuin sellaisia muita yhteisöjä ja oikeushenkilöitä, joille on uskottu muu valtion varojen käyttöä, omaisuuden hoitoa tai tilinpitoa koskeva tehtävä sen hoidon selvittämiseksi; sekä

6) valtion viranomaisten hallussa olevia muille kuuluvia varoja, joista valtio on vastuussa.

Mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään valtion tuen ja muun rahoituksen saajasta, koskee soveltuvin osin myös varojen välittäjää ja sitä, jonka käyttöön saaja on siirtänyt näitä varoja.

Tarkastusoikeutta ei kuitenkaan ole siltä osin kuin yksityinen henkilö on saanut varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua omiin henkilökohtaisiin tai perheensä tarpeisiin tai kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen.

5 §

Tarkastuskertomus

Tarkastusvirasto antaa tarkastuksesta laaditun tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, sekä tiedoksi eduskunnan tarkastusvaliokunnalle ja valtiovarainministeriölle. Tarkastetun ja ministeriön, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, on ilmoitettava tarkastusvirastolle, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen huomautusten johdosta on ryhdytty.

5 §

Tarkastuskertomus

Tarkastusvirasto antaa tarkastuksesta laaditun tarkastuskertomuksen tiedoksi ja tarvittavia toimenpiteitä varten tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, sekä tiedoksi eduskunnan tarkastusvaliokunnalle ja valtiovarainministeriölle. *Lisäksi Kansaneläkelaitoksen tarkastuksesta laadittu raportti annetaan tiedoksi eduskunnan valitsemille Kansaneläkelaitosta valvoville valtuutetuille.* Tarkastetun ja ministeriön, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, on ilmoitettava tarkastusvirastolle, mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen

Voimassa oleva laki

Salassapitoa koskevat säännökset eivät ole esteenä tarkastuskertomuksen antamiselle tarkastetulle viranomaiselle ja muille 1 momentissa tarkoitetuille viranomaisille. Muulle tarkastetulle kuin viranomaiselle salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa siltä osin kuin tällä olisi viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) tai muun lain nojalla oikeus saada kertomukseen sisältyviä tietoja. Tarkastusvirasto voi myös antaa tarkastusta suoritettaessa saatuja salassa pidettäviä asiakirjoja ja muita tietoja näille viranomaisille ja eduskunnan asianomaiselle valiokunnalle, jos se on tarpeen tarkastushavaintojen edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi tai muutoin niiden tehtävän hoidon kannalta perusteltua.

Ehdotus

huomautusten johdosta on ryhdytty. *Tämä ilmoitusvelvollisuus ei kuitenkaan koske sosi-aali- ja terveysministeriötä silloin, kun tarkastuskertomus koskee Kansaneläkelaitosta.*

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. .

Laki

Laki tulotietojärjestelmästä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

17) Kansaneläkelaitokselle kaikista tulorekisteriin merkitystä tulonsaajista sellaiset tulotiedot ja muut tiedot, jotka Kansaneläkelaitoksella on kaikkien sen toimeenpantaviksi säädettyjen eläkkeiden ja etuuksien sekä 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten oikeus saada;

17) Kansaneläkelaitokselle kaikista tulorekisteriin merkitystä tulonsaajista sellaiset tulotiedot ja muut tiedot, jotka Kansaneläkelaitoksella on kaikkien sen toimeenpantaviksi säädettyjen eläkkeiden ja etuuksien sekä 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa varten ja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2-4 kohdissa säädettyjen tehtävien hoitamista varten oikeus saada;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. .